



У ПОЛИТИЦИ

ХЕЛСИНШКИ ПАРЛАМЕНТ ГРАЂАНА БАЊА ЛУКА

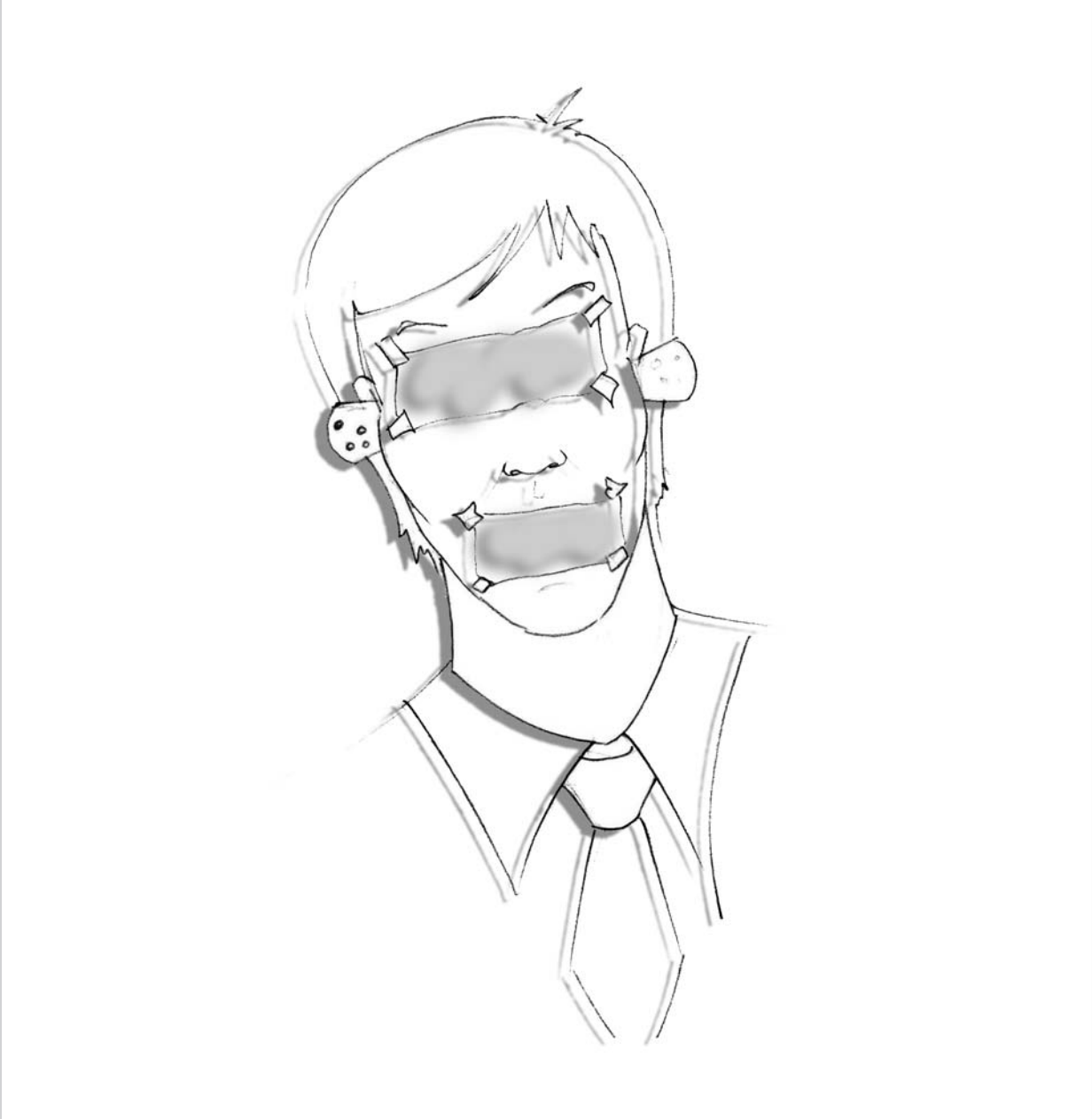




# МЛАДИ

У ПОЛИТИЦИ

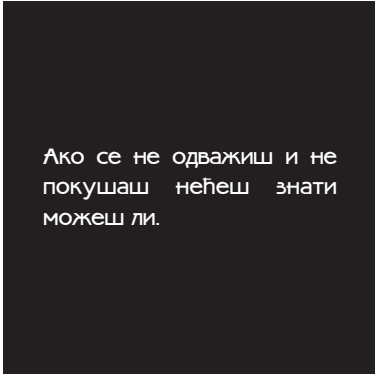
ХЕЛСИНШКИ ПАРЛАМЕНТ ГРАЂАНА БАЊА ЛУКА



Ако мислиш да не знаш довољно о политици.  
Ако мислиш да су све политичке партије исте. Ако ниси политички активан у било ком смислу. Ако желиш да сазнаш зашто је важно да се покренеш.

Ова брошура се састоји из два дијела: "Политика и млади" чији је аутор Тања Топић и истраживање "Процјена стања младих у политичким партијама" чији су аутори мр. Срђан Душанић и Илија Трнинић.

Направљена је у намјери да створи јаснију слику о политичком систему у БиХ и односу политичких партија према младима.



Ако се не одважиш и не  
покушаш нећеш знати  
можеш ли.

Тим Програма за младе ХПГ БЛ



# ПОЛИТИКА И МЛАДИ

Тешко је, у условима у којима живи наше друштво, младог човјека разувјерити у већ увријеженом мишљењу да је „политика курва“, те да је ријеч о прљавом послу, намијењеном за стицање властитог добра и добити.

Још теже је понудити му илузију да добро може надвладати зло. Али на неки начин потребно је, и то не само младим људима, већ свима уопште предочити да је неопходно суочавати се са тим злом, да се судбина, па и политичка не морају слијепо прихватити, те да борбом у тој политичкој арени, преваходно борбом против зла, одређујемо искључиво своју судбину.

Такођер није нимало једноставно вратити се кантовском одређењу по којем је политика незамислива без морала.

**ОДРЕЂЕЊЕ ПОЛИТИКЕ.** Кант је „сматрао да политика не може да учини ниједан корак а да се пре тога не поклони моралу; и премда је политика сама за се тешка вештина, њено сједињење са моралом није никаква вештина. Јер морал пресеца чвор који политика није могла да одреши чим се те две снаге

супротставе једна другој“.

Политика носи у себи читав низ парадокса. Социолози говоре о очигледној злоупотреби политике у нашем времену. За такве заједнице у којима постоји злоупотреба политике социолози кажу да се политике употребљавају за манипулисање и изневјеравање. „Већина у таквим политичким заједницама упада у дубоку апатију и резигнираност, а мањина на власти се учвршћује, стабилизује, ‘оперише’ и терорише“.<sup>1</sup>

Историја нам такођер потврђује да је политика до сада људима нанијела више зла него добра. Али, ту не можемо а да не споменемо и другу страну међаље, која политику приказује у другачијем свјетлу – политика је помагала људима да одрастају, да се суоче са животним непогодама, да учествују у стварању контролних принципа, правила и инструмената, путем којих ће се одбранити од зла. Демократска варијанта политике говори да је нормално да људи имају различите ставове, мишљења, потребе, жеље и мотиве. Такођер би било нормално да се због тога међусобно не убијају и уништавају.

„Платон је био први, а чини се и посљедњи, који је

---

<sup>1</sup> Чедомир Чупић, Политика и зло, „Чигоја штампа“ Факултет политичких наука Београд 1997., стр. 23

захтевао да умни владају светом: по томе се види да је он био идеалиста. Јер у његово време бавити се политиком и чинити добро било је исто. Истинска политика могућа је тамо где јој у темељу лежи етика. Овај стари појам политике важио је до прошлог века, а онда је замењен новим: суштина политике је немилосрдна борба око расподеле и контроле друштвене моћи! Бавити се политиком и чинити зло – исто је. Одвајање политике од етике трагично је: сада политика делује као да етичка начела и не постоје. Тако је политички живот у ствари обесмишљен. Можда је данас политички живот једини који човека морално унакажава и духовно сиромаше: лепа личност и узвишена мисао не могу се овде срести”.<sup>2</sup>

У свом онтолошком значењу појам политике „разапет је између идеје заједнице и технологије политичког владања (Др Милан Подунавац, Политичка култура и политички односи, Београд 1992, Радничка штампа, стр. 58). Из оваквог „расцјепа“ развиле су се и главне традиције политичког мишљења у историји политичких идеја.

Прву традицију политичког мишљења налазимо у старогрчком поимању политике, она има исходиште у Аристотеловој политичкој филозофији. Аристотел је политику одредио као практичну људску дјелатност. Сама ријеч политика мијењала је своје значење од настанка па до данас. Ријеч „политика“ је грчког поријекла. Изводи се од ријечи „полис“ који означава град-државу. Према старогрчком схватању „прва рационална мисао човека је мисао о држави и политици“ (Касирер). Појам политике садржан је у појму заједнице и израста директно из тежњи човјека да основне принципе (архе) људске заједнице определијели као логичке, а не временске

појмове, како се то иначе чини у митским космологијама.

Платон је прихватио Сократову тезу да су основна питања људског живота етичка питања, те је подвукао, идући корак даље, да је основне законе људског живота немогуће спознати у уским границама човјекова индивидуалног живота, већ да је оно што је исписано малим словима у индивидуалној души човјека јасно и видљиво тек кад се читају велика слова исписана у политичком животу (држава). Политички космос тако је кључ за одгонетање етичких питања.

„Грчка је култура у највећој мјери изузетна баш због тога што је сва прожета политиком, што је складно удружила хуманизам и политику”.<sup>3</sup> Отуда је битно нагласити, што је учинио и Русо, да је грчка култура имала демократско и хуманистичко обиљежје. У оквиру ове традиције политичког мишљења политика је одређена као спој врлине (арете) и мудрости (пхронесис). Њени циљеви су одржање политичке заједнице и осигурање доброг живота у слободи и врлини. Тако Аристотел пише у свом познатом дјелу Политика: „Људи се нису ујединили само ради живота него ради срећног живота; држава то је заједница која има за циљ срећан живот и породица и родова; према томе држава постоји ради делања према моралним законима, а не напросто ради заједничког живота”.<sup>4</sup> Тома Аквински политику интерпретира на исти начин. За њега је „живот према врлини коначан циљ људске заједнице”. Ова традиција политичког мишљења битно је определијелила мисао о политици Русоа, Маркса и Хегела. Сам политички живот за античке Грке био је јавни, дјелатни и практични живот. „Дјелатно живјети значило је трагати за оним што је добро, праведно и

<sup>2</sup> Ђуро Шушњић у књизи „Политика и зло“ Чедомира Чупића, „... Чигоја штампа“ Факултет политичких наука Београд 1997.

<sup>3</sup> М. Ђурић, Хуманизам као политички идеал, СКЗ, Београд 1968., стр. 14

<sup>4</sup> Аристотел, Политика, Култура Београд, стр. 3, 5



корисно за цијелу заједницу. Пошто је ово трагање ствар свих чланова заједнице, тачније свих (слободних) грађана – општа ствар – оно није могуће без једне посебне везе међу њима. Та веза дата је у говору (логосу). Тако су прајс и логос непосредно упућени један на другог: нема дијела без ријечи. Говор је, према томе, средство међусобног утицаја, саобраћања и споразумијевања. За старе народе није било политике у правом смислу која није посредована говором, разговором или договором. Зато је разговор (дијалог) прави облик политичког мишљења и прави начин политичког општења.....“Ова наглашена склоност Грка према говору, бесједништву, навела је познатог историчара старина Буркхардта да њихов полис назове „најбрбљивијим од свих државних облика“.<sup>5</sup>

За античке Грке политика је била појам за организовани јавни живот људи, и као таква изједначавана је са заједницом. Појам политике означава чврсто организовану заједницу људи утемељену на моралним принципима. Циљ такве политике је опште добро, правда, корист и одгајање карактера слободних грађана.<sup>6</sup>

Зачетник нове традиције политичког мишљења (нововјековно значење политике) је Макијавели. У нововјековном схватању политике доминира техничко, калкулативно схватање политике. „Политика се почела бавити питањем коректно израчунатих правила, односа и установа, тј. проблемима једног механизма којим се могло инструментално овладати тј. постићи оптимално ефикасне резултате у вршењу политичког заната или мајсторије управљања људима као стварима“.<sup>7</sup> (Политичар је постао рачуница а политика рачун.) Ово рачунско мишљење утјеловљавало је „нови дух рационалности“. Др-

жавно умијеће, себе је представљало како пише Алфред вон Мартин, као ‘објективним’ и ‘беспредрасудним’ као умијеће које поступа само према стању ствари и сврхама које се морају постићи, а почива на свестраном прорачуну чинилаца моћи“ (Wielfried Rührlich уз судјеловање Wolf-Dietera Narra, Политика као знаност, Информатор, Факултет политичких наука, Загреб 1989, стр. 28).

За Макијавелија је политика техника владања базирана и замишљена на борби за освајање, учвршћивање и задржавање власти. Циљ политике је власт. Таква политика је ослобођена морала и свих етичких норми, морално неутрална. И Hobbes своди политику на техничку вјештину и сигурност. Max Weber је политику одредио као „тежњу за учествовањем у моћи или ка утицају на расподјелу моћи било између држава или између група људи у држави у којој живе“.<sup>8</sup> Сви које се баве политиком, према Weberu, теже моћи.

У претходном прегледу наведена су основна схватања политике кроз политичка мишљења. У међувремену су се развила још нека од значења саме политике. Према неким ауторима политика је сведена на државу и државне послове. По другој групи схватања политика је пак свјесна активност људи, усмјерена и организована на постизање одређеног циља. (Између осталих, у ову групу схватања убраја се и Лењиново схватање политике). По неким другим схватањима политика се одређује на основу сукоба. У оквиру ове интерпретације политика је дјелатност која се бави смиривањем, контролисањем и неутралисањем друштвених сукоба. По некима је политика сведена на власт. (Политику тако одређују Морис Диверже, Харолд Ласвел, Ханс Моргентан, В.О. Кеј, Карл Левенштајн; „Политика

5 Љубомир Тадић, Наука о политици, РАД, Београд 1988, стр. 18-19

6 Види Љубомир Тадић, Поредак и слобода, Култура Београд 1967, стр. 24-25

7 Љубомир Тадић, Поредак и слобода, Култура Београд 1967, стр. 26.

8 Max Weber, Политика као позив у зборнику Критика колективизма, Филип Вишњић, Београд 1988, стр. 56

је ништа друго до борба за власт” – (К.Левенштајн) или „есенција политике лежи у власти” (В.О.Кеј). И свако од ових одређења на неки начин додирује једну од могућности које политика пружа. Све ове могућности сажео је на један обухватан начин Чедомир Чупић, који под политиком подразумева „дјелатност усмјерену на организовање, осмишљавање, вођење и регулисање заједничког живота људи, у складу с њиховим потребама, интересима, вриједностима, циљевима и средствима, у одређеној заједници, уз сагласност свих или уз потчињавање (с пристанком или без пристанка) једних другима”.<sup>9</sup> Према Чупићу појам политике неоспорно укључује и вриједносне и техничке елементе, свака политика има циљеве али и њима примјерена средства. Она обећава, рационализује и реализује. Почива на организовању, слободном избору или подређивању. Чупић у самој структури појма политике издваја слиједеће појмове: моћ, интерес, потреба, жеља, нада, вриједност, циљ, средство, избор, јавност, организације, заједнице, вођење и сагласност, и издваја два концепта политике:

- а) антрополошко-хуманистички и демократски, гдје се политика испољава као рационална, ефикасна и хумана дјелатност у служби појединца и заједнице и
- б) нихилистичко-мизантропски и ауторитаран, гдје се политика испољава као моћ над свима, гола сила и насиље у служби појединачног и посебног егоизма, уз злоупотребу заједнице и заједничког живота. На основу овакве подјеле могу се потцртати нека од њихових основних обиљежја и уочити разлика између демократске и ауторитарне политике. Отворена, демократска политика даје могућност избора. Појединци и групе у таквој политици су свјесни могућности избора.

У демократским политикама појединци и друштвене групе стварају ситуације у којима могу бирати. У политичким одлукама и процесима битно мјесто заузима управо та могућност избора.

У демократским политикама питање личне одговорности заузима значајно мјесто. У политички дискурс увео га је Агнеш Хелер на слиједећи начин:

„За наш вриједносни избор и наше вриједносно рационално деловање ми смо морално лично одговорни”.<sup>10</sup> Чупић каже да на тој одговорности свака демократска политика треба да инсистира и да је његује. Јер, то је гарант да сви у заједници учествују у договору за све оно за шта су заинтересовани и да за то појединачно снесо одговорност. Ауторитарна политика манипулише вриједностима или искључује могућност избора вриједности. Такођер се може десити да се у име неких „виших” вриједности, као што су: националне, религијске, ратне или класне, у унутрашњем животу заједнице елиминирају све друге вриједности. Ауторитарна политика намеће избор, у таквим политикама постоји само једна могућност, њу су чланови заједнице обавезни прихватити било манипулацијом, некада чак и применом силе.

У сваком практикујућој политици, осим политичких субјеката (политичких партија) са којима ћемо се сусрести нешто касније, битан је фактор јавности. Политика јесте јавна дјелатност, а демократска политика је јавна политика. Наравно, не треба бити сувише илузиониста, па мислити како у политици нема и тајне дјелатности. Заправо, политика је најчешће мјешавина јавних и тајних послова.

„Јавност у демократској политици подразумева слободу, отвореност, трезвеност, толеранцију, критичко преиспитивање, сагласност у заједничким одлукама и акцијама. То није само јавност већине, пре

<sup>9</sup> Чедомир Чупић, Политика и зло, „Чигоја штампа”, Факултет политичких наука Београд, 1977, стр. 20

<sup>10</sup> Агнеш Хелер, Философија левог радикализма, Младост Београд 1985, стр. 123

свега, јавност различитости. У таквом концепту јавност не терорише никога – па ни мањину”.<sup>11</sup> Када се људи уразумљују онда то чине „снагом разложних аргумената чија је претпоставка међусобна толеранција странака у спору”. (Љубомир Тадић, Оглед о јавности, Универзитетска ријеч, Никшић 1987, стр. 30). У истом огледу Љубомир Тадић даје оквире без којих је демократија немогућа: политички демократски простор, тако по њему, подразумејива: говор и ум, слободу и јавност.

Не можемо а да се на овом мјесту не осврнемо на функционисање јавности у Босни и Херцеговини. Енес Османчевић са Универзитета у Тузли сматра да јавност у БиХ постоји „тек у свом ембрионалном облику као нека латентна јавност, која се у свом саморазвитку ослања на традиционалне медије”.<sup>12</sup>

„Додатни проблем у Босни и Херцеговини је шематизирана и типизирана подјела иначе слабо развијене традиционалне јавности у три национално детерминираних јавности, између којих постоји мало интеракције. Свака од ових јавности структурира се, конфронтира и постаје сагласна унутар себе саме”.<sup>13</sup> У ауторитарним политикама јавност је или ограничена, изманипулисана или искључена. Ова политика кроз ограничавање јавности користи полуистине како би замаглила суштину проблема и сукоба у заједници. Такву јавност професор Чупић назива дозированной јавности, док се „манипулацијама јавношћу ствара привид демократског живота”. (Ч. Чупић, Политика и зло, Београд 1997, стр. 29).

„Јаком пропагандном машинеријом утиче се на покретање и масовне изливе емоција за недокуचितе и ирационалне пројекте. Таквом јавношћу која је

на нивоу масе и гомиле, којом влада масовна психологија, вешто се манипулише. И у првом и у другом случају крајњи биланс је је искључење јавности”.<sup>14</sup>

„Ограничавање јавног изражавања, мњења и мишљења значи, у ствари, укидање јавности, па можемо слободно закључити: у антидемократским друштвима нема јавности, све и када постоје средстава масовне комуникације. Уместо јавности, као њена замена, постоји политичка пропаганда. У апсолутистичким, ауторитарним и тоталитарним режимима сви листови и новине су фактички службени листови или новине. Ограничавање или забрана јавности је, у ствари, уперена против саме људске природе, тј. природне потребе човека да се односи са другима и да тај свој однос јавно изражава својим мислима и својим говором”.<sup>15</sup> Ауторитарна политика оперише умјесто појмом јавности принципом тајности, која се најчешће брани „вишим” разлозима заједнице као што је „државни разлог” – стална пријетња од спољашњег напада, дипломатско лукавство, унутрашњи непријатељ итд.

Два појма су веома битна и улазе у појмовно одређење политике: институција и организација. Под институцијом се подразумејивају чвршћи, трајнији, повезанији односи људи „који су се образовали, односно окоштали, дуготрајним понављањем у облику неког поретка који је најчешће ‘цементиран’ навикама, обичајима, правом или неким другим правилима понашања”.<sup>16</sup> Постоје различите врсте институција: брак, породица, црква, војска, држава. За политику је држава најзначајнија институција. Живот појединца и друштвених група дешава се у институционалним оквирима, одређеним од стране поли-

11 Чедомир Чулић, Политика и зло, „Чигоја штампа” Факултет политичких наука Београд 1997, стр. 28-29

12 Енес Османчевић, Хисторијат и особености јавности у БиХ, Погледи, бр. 8, Тузла, јули 2001, стр. 1

13 Енес Османчевић, Интернет, традиционална и виртуална јавност, магистрат, Сарајево 2003, University Press стр.2

14 Чедомир Чулић, Политика и зло, „Чигоја штампа”, Факултет политичких наука Београд 1997, стр. 29

15 Љубомир Тадић, Огледи у јавности, Универзитетска ријеч, Никшић 1987, стр. 31-32

тике. Само одређивање врши се политичким актима и законима, те се на тај начин одређују улоге, статус и понашање чланова политичке заједнице. Појам организација има више значења. По једном она је спољашњи омотач институција. Друго схватање организацију одређује као „унапријед одређена колективна понашања која су по извјесним смисљеним и унапријед утврђеним моделима распооређена, хијерархизована и централизована у више или мање круте шеме.“<sup>17</sup> Треће становиште под организацијом подразумева „планиране, брижљиво изграђене и на специфичне циљеве усмерене социјалне творевине“.<sup>18</sup> Сама организација је оквир за политичке активности и дјелатности, она почива на хијерархији, расподјели улога, па према томе и неједнакости улога, односу подређености и надређености.

#### **ПОЛИТИЧКО НАСЛИЈЕЂЕ И ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА:**

Наше политичко наслеђе је тоталитарно једностраначје у којем је постојала потпуна контрола од стране партије, са битним полугама: полицијом и војском. Нисмо познавали, као ни остале земље из социјалистичког лагера, појам цивилног друштва, вишестраначки систем, парламентаризам, грађанске слободе и права. Наша политичка култура била је парохизална и поданичка, ауторитарна, а наш грађанин био је уоквирен у колективне идентитете, склон вођама, слијело им одан и послушан. Окова колективног нисмо се ни данас ослободили. Ја је у потпуности потчињено од МИ. (Ми прелазимо из једностраначког система у парламентарну демократију и политички плурализам, ријеч је такођер о транзицији дириговане и планске економије у тржишну привреду, излажењу из парохизалне и пода-

ничке културе у партиципативну и мјешовиту политичку културу).

На скупу Фондације Friedrich Ebert о Традицији и модерности у децембру прошле године професор Чедомир Чупић са Факултета политичких наука у Београду сажео је неке последице ауторитарног карактера српске културе (доминација *paterfamilias* – огледа се данас и у језику који не познаје женска занимања). Чупић је то сликовито приказао рекавши да је „вјековно ропство елемент ауторитарне културе и као такав је оставио трага у менталној структури личности, истакавши слиједеће одлике: послушничтво, неискреност, насилничтво, моралну мимикрију“.

На XIV међународном конгресу за политичке науке 1988. у Washingtonu, у свом пленарном излагању Габријел Алмонд, антиципирајући промјене у источној Европи, нагласио је да ће „демократији непримјерена политичка култура бити главни проблем код тих земаља у наредном раздобљу“. Након пада Берлинског зида, на сличном фону, био је и Ралф Дахрендорф, који је у Разматрањима о револуцији у Европи (1992) рекао:

„За промјене политичког система довољно је 6 мјесеци, за промјене економског система треба 6 година; за изградњу цивилног друштва (цивилне и политичке културе демократије) треба најмање 60 година“. Као што видите, ријеч је о процесу дугог трајања, у којем настају нове институције и нови политички односи, нове политичке оријентације и нови обрасци политичке културе.

Политичка култура је „низ ставова, вјеровања и осјећања који дају смисао политичком процесу и који пружају претпоставке и правила која усмјеравају понашање у политичком систему. Она обухваћа и

<sup>16</sup> Љубомир Тадић. Наука о политици. Рад Београд 1988. стр. 213

<sup>17</sup> Жорж Гурвич. Савремени позив социологије, Веселин Маслеша, Сарајево 1965. стр. 82

<sup>18</sup> Amitai Etzioni. Soziologie der Organisation, Juventa Verlag, München 1971. стр. 13 у Љубомир Тадић. Наука о политици. Рад Београд 1988. стр. 214

политичке идеале и оперативне норме политике. Политичка култура је исказивање у укупном облику психолошких, субјективних димензија политике. Политичка култура је уједно и резултат колективне историје припадника тог система и на тај начин је једнако укоријењена и у сфери јавности и у личном искуству<sup>19</sup>. Политичка традиција и политичка социјализација су двије битне компоненте сваке политичке културе. Традицију уопште не треба одбацивати као вриједност узету из прошлости, и свако одбацивање традиције остаје на разини површности, али оно што се нама на овим просторима дешавало јесте инструментализација традиције од стране политичких елита и заробљавање нас самих у окове прошлости. Ево како је угледни психолог и политичар из Београда Жарко Кораћ сажео наше односе према прошлости:

„Иако наша епика воли прошлост да приказује као херојску и пуну врлина, она истовремено говори о прошлости, шаље и једну много мрачнију поруку. Та прошлост је, наиме, пуна издаје и злочина које су нам други учинили. То је прошлост која опомиње и упозорава да опасност непрекидно вреба. И коначно, то је прошлост која систематски чува сећање на стварне и измишљене неправде које су нам учињене“.<sup>20</sup> Ја бих додала да је једно од наслијеђа из те (посебно недавне прошлости) страх једних од других, које су политичке елите искористиле да нас држе подаље једне од других. Кораћ своју мисао даље разрађује, па каже:

„Наша прошлост није бајковита и ведра како је Толстој мислио, она у колективном сећању народа служи као подсећање на зло и захтева освету. Код нас је прошлост мучна и тешка. Она је херојска само у мери да је неко, нешто, некада осветио. И то величање освете, један је од главних узрока наше

свеколике несреће“. И на тој премиси може се градити претпоставка оправданог злочина – осветничко понашање крије у себи ту неизговорену претпоставку: „Када данас пратимо прве кораке у стварном суочавању са недавном прошлосту, људи који одбијају и саму помисао да то треба учинити, суочени са непобитним чињеницама, обично истичу да се неки конкретан злочин догодио као одговор на злочин супростављене стране. Ова такзвана симетрија зла, неморална је пре свега због идеје да је злочин прихватљивији када је производ освете“.<sup>21</sup> (Кораћ, Независне новине, 14.6.2005, стр.7). Дакле, ствар је изградити грађанина којег ми немамо, он је парохијан и поданик (слуга). Заправо, гдје је спона између оног што носимо као наслијеђе и градње будућности. Заправо, сложила сам се са Чедомиром Чупићем, професором на Факултету политичких наука из Београда, који је недавно сажео проблеме у Србији, и мислим да су они у мање-вишеј сличној мјери и форми изражени у свим земљама регије. И тиме исказао шта је то што из прошлости оптерећује напредак, прогрес у садашњости и догледној будућности. Питање које је Чупић поставио било је како законима формирати (оформити) одговорну власт. У колективним одговорностима нико није одговоран, а није утемељена појединачна одговорност. Мислим да је ово ствар која се може у цјелости пренијети на овај наш простор. Када је ријеч о идеологији, на просторима Србије су се сукобљавале либерална, национална (утемељена на прошлости) и социјална идеја (која је завршила у злоупотреби комунистичке идеје).

Ми немамо превелике демократске традиције, иако су нам уста пуна демократије. Данашња успјешна држава највише одговара гледишту либерала и појављује се као „правна држава“ која свима јамчи јед-

19 Др. Радуге Кнежевић, предавање: Политичка култура демократије: о чему је ријеч? На Филозофском факултету Бања Лука, април 2003.

20 Жарко Кораћ, колумна: Оправдани злочин, у Независне новине, 14. 6. 2005., стр. 7

накост пред законом и једнакост у правима. „Управо по овој другој једнакости, о којој данас толико слушамо, ова држава, о којој данас толико слушамо, ова држава, око које се и наши домаћи политичари толико труде, није напросто демократска: закон је закон свих, а права су права појединаца. Неспоразум је утолико већи што сви наши водећи политичари долазе из демократских партија (било националних или грађанских)“, каже Уго Влаисављевић.

При томе је битно указати на то шта подразумева одредница либералности у језику политичке теорије, јер тек тада неће доћи до бркања појмова грађана и народа, као и појашњење домаћим политичарима зашто им се стално на путу доношења уистину демократских одлука и закона међународна заједница супроставља правима појединца и мањина. Једино либерална политика може научити да људска права управо стоје на путу демократије. „Демократске политике често нису усвајале либералистички идеал поштивања слобода појединца, неприкосновености његовог животног избора и интереса. Такве политике су заправо заступале „тиранију већине“.

У условима доминације колективних одговорности и колективних идентитета, не можемо а да не споменемо како су колективне одговорности затворене, оне не мисле на другог, савјест је угашена због колективизма. Једна битна врста одговорности која би се морала увести најприје у јавни дискурс, а потом и праксу јесте одговорност према професији, која код нас јако мало значи. Дакле, хоћу рећи да ми морамо што прије увести појам појединачне одговорности, који никако не би занемарио одговорност према професији.

Овдје је корупција постала начин живљења, и можда не можемо направити искорак у будућност, уколико не донесемо системске законе (попут закона о испитивању поријекла имовине итд.) али и

направимо контролне механизме. Мислим да БиХ није ријешила питање функционисања темељних система битних за саму државу. По мени су најбитнији: образовни систем (како изгледа прошлост, обрасци нетрпељивости, мржње) и безбедоносно-сигурносни, при чему не треба занемарити нити здравствено-социјални.

Поља је још много, на којима системски треба радити; међу њима и невладин сектор, као врло битан сегмент друштва. Ми заправо морамо превазићи наслијеђе ауторитарне политичке културе – низак културан ниво становништва, склоност ка вођама, идеолошка ригидност, заповједни начин комуникарања, пријетње, употреба насиља. Није довољно само на папиру увести и залагати се за те стандарде, већ се мора настојати да ти исти стандарди заживе. Ми смо више окренути прошлости него што размишљамо о будућности. Још увијек се у вриједносним оријентацијама више цијени херојство и јунаштво од индивидуалне слобода, радиности, одговорности. Зато се тешко суочавамо са странпутицама прошлости и историјских процеса како би се доживјела неопходна катарза и формулисао реалнији поглед на капацитете народа за демократске процесе. Политичку културу обиљежавају и политичка водства. Да не буде забуне, за транзицијске земље, политичке науке не користе појам политичких елита јер ово што на нашим просторима фигурира као политичка елита, то, заправо, није. Од политичких водстава, њиховог карактера, менталног склопа умногоне зависи и тип политичке културе. „У структури тих водстава превладава ауторитарни менталитет, што њихове декларације чини празним и прикрива њихову стварну намену да дјелују недемократским методама. Један од аргумената за то је тајност доношења политичких одлука и одсуство одговорности да се грађанима предоче разлози за доношење оваквих или онаквих одлука. Други доказ се исказује у одсуству потребе власти да поти-

че и развија политичку партиципацију грађана. (Радуле Кнежевић). Да не буде забуне, на овим просторима, имамо и „пресађивање демократије“, што је врло често било праћено коришћењем недемократских средстава и метода од стране неких међународних званичника. БиХ је земља под истина никад не озваниченим, међународним протекторатом. Мали дио интелектуалне елите дјелује на процесима друштвених промјена, већи дио се одрекао критичког поимања стања у друштву. Наше друштво је изразито сиромашно, тако да су општи културни услови изразито неповољни за развитак индивидуе као независне и слободне личности. Како се социјалистичко друштво распало негде другдје су тражена упоришта, и нађена су у: нацији, религији, историји. Већа ауторитарност неминовно ствара већу искључивост према другима, већу религиозност, окренутост ка традицији, већој наклоњености и избору десних (националистичких странака).

Ретроградне снаге које су водиле рат постале су носиоци мира, просудите сами, да ли су они у стању с тим се носити. Могу се једино сложити са једним угледним аустријским професором Карлом Касером који је рекао: „Што више упознајем БиХ, то је мање разумијем“. Уколико тежимо ка модерној у смислу западне демократије, знамо што нам је досегнути: партиципативну демократију, опште добро, модерну уставну државу, јавни и приватни интерес, јако цивилно друштво<sup>21</sup>, искристалисан однос између грађанина и државе. Како ријешити проблем што грађани у БиХ и окружењу не вјерују својим институцијама. Оне су нестабилне и бојим се да већ ту стојимо пред сизифовским послом.

**ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ:** „Историјски гледано, странке су организацијска замјена за владавину старих аристократских и ранограђанских елита које су биле тако самоникло друштвено повезане са средишњима власти да им нису били потребни посебни облици организације. Тек су се њихови изазивачи (либерали, радикали, социјалисти, кршћанско-социјалне скупине) у 19. вијеку организовали као странка. Конзервативци су били прва странка само тамо гдје су потиснули с власти либерале прије него што су се они формално конституисали као странка. Већ у преддемократским системима свака је странка изазивала настанак властите протустранке.“<sup>22</sup> У једној од првих теорија странака у Њемачкој, теорији историчара Niebuhr, 1815. записано је: „Чим постоји једна странка, ту су још и друге двије“. Раније су странке посматране као нека врста „протоног бојлера“ за ставове који су стицању фази политичке социјализације. Неке од основних карактеристика странака Klaus von Веуте сажео је на слиједећи начин:

- Странке су уже него друге социјалне творевине повезане с друштвеним покретима, који у таласима настоје промијенити друштво.
- Странке су повезаније с државом од осталих друштвених организација.
- Све су странке у историји настале из покрета. Однос странке и покрета у многим земљама био је много сложенији него у Њемачкој. На том мјесту Klaus von Веуте указује на својеврстан парадокс, правећи паралелу између историје организације у Њемачкој и Француској: „Централизована Француска је на подручју скупина и странака реаговала фрагментирано, док је њемач-

21 Цивилно друштво – појам који добија на актуелности и значају распадом комунистичких режима у средњој и источној Европи, а требало је овим друштвима да понуди оно што им је прилично недостајало у претходном периоду: слобода мишљења и штампе и утицај грађана на обликовање друштвене збиље.

22 Klaus von Веуте, Трансформација политичких странака, Библиотека Политичка мисао, Факултет политичких знаности Загреб, Загреб 2002, стр. 9

ки одговор на државно цијепање била зачуђујућа централизована структура скупина и странака....“ „Оно о чему прво размишља свака релевантна скупина у Њемачкој јесте како се конституисати као странка, док се у земљама о томе размишља тек на крају. Страначки крајолик Америке одувјек је био дубоко прожет друштвеним покретима. Трећа је странка по правилу била ријетка опција. Друштвени су покрети већином бирали групе за притисак“.<sup>23</sup> Типологије странака – након Другог свјетског рата дошло је до брзе трансформације странака, самим тим од пријашњих теорија странака остале су само неке приручне типологије, на различитим нивоима. Разликују се:

- а) Организацијске типологије. Хонорацијским и кадровским странкама које су настале у парламентима супротстављене су масовне странке. Масовне странке настајале су из друштвених покрета ван парламента. Бирократске масовне странке егзистирају и на прелазу стољећа, али су се нашле на удару општег тренда трансформације у професионализоване бирачке странке. Трансформација у новим демократијама условила је и настајање нових варијанти. Kitschelt (1992) разликује програмске странке, странке интересних скупина и скупине харизматских вођа.
- б) Типологије спојница између државе и друштва. Тамо гдје је однос између бирача и странака увијек био слаб и слабо идеолошки одређен (примјер САД), нудила се ова врста типологије. Демократске странке нудиле су грађанима везе на основи партиципације за политичку власт. Удружења бирача олигархијских странака нудила су контролу над представницима. Клијентелистичке спојнице између државе и друштва нудиле су оне странке које су се претежно

видјеле као покровитељске организације. Директне везе успостављају странке које бдију над понашањем грађана.

- в) Типологија циљева странака. Вишеструко се разликују странке за максимизирање бирача, странке за максимизирање положаја и полициј-оријентисане странке.

Katz i Mair (1995) разликују четири стадија у развоју странака у Европи:

- 1) елитне странке у 19. вијеку,
- 2) масовне странке (1880–1960),
- 3) народне странке (1945–?),
- 4) картелске странке (1970–?). Границе међу типовима странака су отворене, док се типови странака могу преклапати.

Вријеме до увођења општег бирачког права око 1918. обиљежено је елитним кадровским странкама и хонорацијским странкама. Ту постоји и неколико добро организованих масовних странака као што је Социјалдемократска странка Њемачке (СПД) и неколико других социјалистичких странака. У вријеме неконсолидоване демократије (Weimarska Република, Аустрија, Финска) или демократије коју су угрожавале екстремистичке крилне странке у подијеленом класном плурализму (Француска, Белгија) заоштравали су се класни сукоби. Елите, које су предводиле масовне странке, дјеловале су ауторитарно. Крајем 50.тих година прошлог вијека развиле су се народне странке. Претпоставка за развитак народних странака било је подизање странака на уставну равину, што се догодило након Другог свјетског рата. Сам израз „народна странка“ носи погрдно значење. Тек много касније оне ће добити ипак другачије значење и изгубити погрдно назива. У кризи 2000. Кршћанско-демократска унија (ЦДУ) у Њемачкој користила је образац „велика народна странка попут Кршћанско-демократске уни-

23 Klaus von Weizsäcker, Трансформација политичких странака. Библиотека Политичка мисао, Факултет политичких знаности Загреб, Загреб 2002, стр. 12



је“. У дословном смислу, Klaus von Weimе, народне странке види само у етничким странкама мањина – од Шведске народне странке у финској до јужнотиролске Народне странке у Италији или Баскијске националистичке странке (ПНВ) у Шпанији – које су представљале више од половине становништва регије. Додатак „народна странка“ у католичким земљама био је често уобичајен у кршћанско-социјалним странкама и појавио се са захтјевом да се обухвати цијели народ. (Стадији развитка странака у Европи: види схема 1 у додатку).<sup>24</sup>

- 1) Најстарија страначка породица јесу либерали. Уз конзервативце, они су играли водећу улогу у 19. вијеку. Пораз је услиједио тек након Првог свјетског рата; тад је бирачко право постало опште, социјалисти и социјалдемократе заузеле су лијеви пол, при чему су либерале потиснули у грађански центар. У Великој Британији и Француској пробили су се опет тек 30. тих година 20. вијека. Либерали су били најстабилнији у Швајцарској. Након Другог свјетског рата услиједио је поновни успон либерала у земљама Бенелукса и Скандинавији. Назадовање је забиљежено само у Шведској. У новим демократијама Јужне и Источне Европе либерали нису играли важну улогу у политичким системима. У Источној Европи није било средњих слојева који би понијели либералну улогу. Најјача либерална снага настала је у Мађарској, с обзиром на то да је приватна привреда већ почела да се развија у касном социјализму.
- 2) Конзервативне странке настале су након француске револуције као противтежа грађанском, противаристократском либерализму. Доминантне су биле тамо гдје су се супротстављале либералној, а касније и социјалистичкој странци. У условима ограниченог бирачког права у 19. вије-

ку конзервативци су били јаки у Великој Британији, Норвешкој и Шведској. У Скандинавији се грађански табор поцијепио на конзервативце, либерале и неку трећу странку, најчешће аграрне странке, које су на почетку наступале радикално, а тек су касније привукле конзервативније слојеве бирача.

- 3) У индустријализованим друштвима веома су стабилне аграрне странке. Ако су прихватиле нове програмске садржаје, попут екологије, забиљежиле су успјех.
- 4) Регионалне странке су и либерални и марксистички теоретичари модернизације готово сахранили. „Под крилатицом „Европа регија“ регионалне су се странке, мимо националних држава, домогле представништва у средишњим институцијама Европске уније и покренуле вишеструко дјелотворан територијални лобизам. Административно преплетање политике у заједничкој игри с регионалним странкама служи као полуга за искориштавање Европске уније од стране регија, с једне, али и усађивање европске свијести и у маргиналним регијама, с друге стране“.<sup>25</sup>
- 5) Кршћанско-демократске странке настале су у 19. вијеку у мјешовитим конфесионалним земљама, као што су Њемачка, Холандија или Швајцарска, као противтежа протестантском либерализму. Након Другог свјетског рата ојачале су и у другим земљама, као у Француској. У Италији је Democrazia Cristiana била до 1992. готово хегемонијска странка. Након Другог свјетског рата кршћанско-демократске странке биле су, уз социјалдемократе, снаге које су носиле обнову.
- 6) У 1980. тим годинама увелико је владало увјерење о пропасти страначке породице социјалдемократе. Социјалдемократе су 2000. владале

---

24 Klaus von Weimе, Трансформација политичких странака, Библиотека Политичка мисао Факултета политичких знаности Загреб, Загреб 2002, стр. 32

или дијелиле власт у 11 држава Европске уније. Само су тада Шпанија, Аустрија, Луксембург и Ирска имали конзервативне владе. Велику конкуренцију социјалдемократе су добиле у еколошким странкама, иако су у то вријеме усасили многе комунистичке гласаче. Социјалдемократске странке суочене су са новом улогом коју добија радничка класа.

- 7) Комунисти – већ прије краја државног социјализма пораз комуниста није се могао зауставити. У Француској, Шпанији и Финској ове странке су се етаблирале уз подршку бирача до неких десет одсто. Мале комунистичке партије које нису успјеле да се прилагоде оставиле су велики простор (као у Белгији), који су заузели Зелени.
- 8) Десне екстремистичке скупине још су у вријеме народних странака посматране као „посве нормална патологија“ промјене друштва (Klingemann). Пратила их је прогноза да ће њихова снага и утицај ослабити пошто промјене буду изведене. Међутим, странке које се изјашњавају као „радикалне“ (не „екстремистичке“) добијају на замаху. Треба нагласити да те странке нису означене „фашистичким“, али је њихов раст праћен са забринутотошћу. У Мађарској, Пољској, Чешкој, Словенији настале су појединачне популистичке странке као на Западу, међутим остале су на маргини. Klaus von Weizsäcker оцјењује да је демократска опозиција у Србији била националистичка.
- 9) Зелени – Настанак Зелених током 80.тих година 20. вијека пољуљао је увријежено мишљење у теорији странака након Другог свјетског рата, што је довело до одустајања од Rokkanove и Lipsetove тезе о „замрзнутим страначким системима“. Зелени су постали важан фактор у систему. Успон Зелених тумачен је растом постматеријалистичких вриједности међу бирачима (Ingel-

hart) или структурним чињеницама политичког система, као што су федерализам, правни систем, постојање референдума, изборни систем. (Д.Нелкин).

У средишњим тачкама страначке идеологије Klaus von Weizsäcker одређује позиције већине странака у Европи. При томе се, по њему, подржављење и јачање државног сектора оправдано сматрају лијевим захватом; док су типичне тачке програма које можемо идентификовати у десним странкама: law and order (закон и ред). У свим осталим тачкама јачко је тешко прецизно направити разлику лијеводесно, поготово у питањима, која су јаче усмјерена на дневно политичко дјеловање (социјална политика, енергетска политика или заштита животне средине). Европски страначки систем постоји на разини фракција у Европском парламенту. Према преовлађујућем мишљењу социјалдемократске странке су увијек лијево од центра, а кршћански демократи у десном центру спектру. Сви либерали нису у центру. Белгијски и италијански либерали већином се сврставају десно од кршћанских демократа, и то не само у привредним питањима. Идеолошко поређење странака изгледа најједноставније у двопартиским системима. „Љевица“ слободно као конзистентнија у својим програмским начелима од „деснице“. У неким истраживањима, ове странке уопште нису удаљене у својим програмским ставовима, прије свих у привредним питањима.

У Босни и Херцеговини, на малом простору, дјелује велики број странака. Неке од њих нису јасно испрофилисане у идеолошком и политичком смислу, што је до сада добрим дијелом бираче збуњивало. Задњих неколико година дошло је до лаганог укрупњавања политичке сцене, тиме што су неке мање партије пришле већим (случај припајања либерала

---

25 Klaus von Weizsäcker, Трансформација политичких странака, Библиотека Политичка мисао Факултета политичких знаности Загреб, Загреб 2002, стр. 68

Савезу независних социјалдемократа РС, као и Демократске партије социјалиста (ДСП-а). Изборни праг довести ће у перспективи до нестајања мањих и безначајних странака и јаснијем профилисању партијске сцене. Досадашње искуство показује нам да је дјеловање странака у БиХ добрим и већим дијелом одређено националном припадношћу, већина странака, без обзира на профил, заступа интересе етничке групе из које и сама потиче. И сами називи странака су национално детерминисани (као Српска демократска странка, Хрватска демократска заједница.....).

Рецепт за добро политичко делање на овом мјесту не могу понудити. Политика је код нас деградирана као дјелатност, али је веома битна, на шта сам указала на самом почетку овог текста. Медији, цивилно друштво, јавност требало би да су увијек опоненти странакама на власти, да дјелују као коректив и будно око. Сам процес освјешћивања на овим просторима, што укључује и политичко освјешћивање, захтијева вријеме. И свакако промјену вриједносног система, који је тренутно доминантан. Можда је у том смислу некако и најближе мислити на ријечи Лешека Колаковског који је препоручио да свако од нас обузда зло у себи, јер се на тај начин доприноси његовом обуздавању у заједници. Тиме нећемо ријешити све проблеме, али ћемо свакако учинити један корак ка подношљивијем животу.

Пред младим људима су отуда велики изазови. Без обзира колико им се политика гадила, и колико не препознавали себе у том систему, то је једини начин помоћу којег се може утицати на обликовање услова за нормалан живот. Тек кад у овом друштву сви досегнемо степен зрелости, који ће нас просвијетлити у нашим правима и обавезама, тад ћемо учинити искорак у разумијевању политике, и као науке, и као праксе. Обично настојим нагласити двије ствари: битно је схватити важност улоге пореског обвезника у држави и друштву, дакле, бити

освијешћен да имате обавезу плаћања пореза у држави, што се сматра у развијеним демократијама, примарном обавезом. Али, такође је битно и знати шта вам позиција пореског обвезника у једној држави пружа као могућност – да будно пратите сваки корак политичара које сте изабрали и да им захтијевате полагање рачуна за сваки новчић плаћеног пореза. У политичку освјешћеност спада и право сваког грађанина да бира и буде биран. Однос бирања између куге и колере, односно мањег зла од понуђених, свакако није прихватљиво оправдање иза којег се гласачи често заклањају. И на крају хоћу рећи, да сте себи самима избили сваку врсту аргументације и критике постојећег стања, постојећих политичара оног часа кад нисте изашли на гласање. А млади људи, кажу сва истраживања, углавном не излазе на изборе. Избор је на вама.

Тања Толић

## Прилог 1

	Елитне странке	Масовне странке	Народне странке	Професионализоване бирачке странке
	Стара политичка класа утемељена на посједничким и привредним класама (до отприлике 1918.)	Темеље се на оштрим класним сукобима (отприлике 1918–крај 50. тих година)	Настале распадом старих табора (крај 1950.тих – крај 1970.тих)	Настају стварањем многих нових миљеа, с тенденцијом к новој политичкој класи (од краја 1970.тих)
Замисао представништва	Trustee без мандата	Делегат	Слободни представник	Селективни представник који то компензује појачаном responsiveness у гласачкој демократији
Темељни циљеви странака	Осигурање повластица посредством власти или укидање повластица посредством протувласти	Борба за споровођење алтернативних концепата друштва	Спровођење фрагментираних policies	Спровођење фрагментираних policies, које се приближавају
Квалификација елита	Приписани статус на основи имовинских и привредних класа	Идеолошки утемељени програм-харизма	Претпостављене компетентности на ограниченим пољима политике	Предузетник с државним осигурањем од ризика
Структуре чланова	Клике-странке. Зачеци масовне странке само у странкама против власти	Мобилисане масовне странке, контрола вођства одоздо	Акламација вођства почиње потискивати контролу странке одоздо. Контрола се премјешта на државне институције и медије	Responsiveness умјесто мандата представника који су временски све осигуранији и који нису више под сталном пријетњом распуштања парламента
Изборне борбе	Споредна ствар, без великих новчаних и радних трошкова	Битка, материјалима, радно интензивне	Медијски дјелотворне битке материјалима, радно и капитално интензивне	Професионализоване кампање, капитално интензивне. Активисти постају нефункционални
Финансирање	Власти капитал и спонзорство интересаната	Члански прилози и донације	Државне субвенције и донације	Изградња државног финансирања и јавни fundraising. Пораст корупције у јавним наруџбама
Став према медијима	Контакти клика	Агитовање у страначким комуникацијским мрежама и у медијима посредничких организација	Продор у јавно-правне медије	Комерцијализовани односи с приватним и јавно-правним медијима који се све јаче дерегулишу

ХЕЛСИНШКИ ПАРЛАМЕНТ ГРАЂАНА

ПРОЦЕНА СТАЊА МЛАДИХ У ПОЛИТИЦИ

ПРОЦЕНУ ИЗВРШИЛИ:  
мр СРЂАН ДУШАНИЋ И ИЛИЈА ТРНИНИЋ

БАЊАЛУКА, 2006

# Садржај

САЖЕТАК .....	23
1. УВОД .....	24
1.1. Општи увод .....	24
1.2. Хелсиншки парламент грађана .....	24
1.3. Млади у БиХ .....	25
1.4. Млади и политика .....	26
1.5. Проблем и циљеви процјене .....	26
2. МЕТОД (узорак, инструменти, ток испитивања) .....	27
3. РЕЗУЛТАТИ .....	29
3.1. Резултати добијени из сондажног истраживања .....	29
3.2. Резултати добијени из интервјуа .....	35
3.3. Резултати добијени из анализе садржаја .....	40
4. ДИСКУСИЈА .....	46
5. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ .....	48
6. ЛИТЕРАТУРА .....	49

# сажетак

Испитивање се бави проблемом активног учешћа младих у јавном животу и друштвеним промјенама, прије свега кроз политички ангажман. Овај проблем је конретизован кроз неколико циљева и задатака:

- a) Процијенити ниво свјесности и едуцираности младих политичара о омладинским питањима
- b) Утврдити колика је спремност младих политичара за рјешавање проблема младих у заједници
- v) Процијенити спремност младих политичара за сарадњом са другим институцијама (другим политичким партијама, омладинским невладиним организацијама) које се баве младима
- г) Утврдити заступљеност омладинске проблематике и стратедије за младе у програмима политичких партија
- д) Утврдити заступљеност младих у структурама политичких партија

Процјена и испитивање стања младих у политици је спроведено преко неколико метода: методом упитника са отвореним и затвореним питањима, путем интервјуа, анализом садржаја тј. програма политичких партија.

Једна од метода је путем сондажног истраживања тј. путем примјене упитника. Упитник је примјењен на узорку од 92 млада политичара.

Основни закључци и препоруке процјене су:

1. Постоји изражена потреба младих политичара да се за њих организују континуиране едукације из разних области, а прије свега тимског рада, преговарања, стратешког планирања, лобирања итд. Потребно је креирати механизме који ће омогућити младим политичарима поред редовног образовања и неформалне едукације, које ће попунити евидентне празнине.
2. Знања младих политичара о омладинској политици

су прилично сиромашана поготово код оних неискуснијих.

Потребно је упознати младе политичаре са појмом и елементима омладинске политике, а то поготово треба бити пракса при пријему нових чланова.

3. Упркос присутном непријатељству и предсрасудима, постоји изражена висока спремност младих политичара да сарађују са омладинским организацијама и другим политичким подмлацима.

Потребно је оваплотити ту спремност кроз већи број интензивнијих акција у пракси, те остварити бољу кооперацију између политичких подмладака различитих партија, омладинских организација, по питању побољшања статуса младих уопште. Поред тога потребно је боље упознати младе политичаре са сврхом рада и дјеловања невладиног сектора.

4. Млади постоје у програмима политичких партија, али њихова позиција и улога могла би бити прецизније дефинисана. Још већи је проблем у спровођењу планираних стратегија или учешћа младих, у пракси.
5. Око 45% испитаника је задовољно удјелом и утицајем младих политичара у доношењу одлука у својим политичким партијама. Потребно је још доста радити на томе да млади политичари имају запаженију улогу у својим партијама.
6. Треба инсистирати на спровођењу квота у праксу, тамо гдје оне постоје.
7. У порасту је број младих у политичким партијама, али је тешко установити тачан проценат због неажуриране евиденције. Најчешће тај проценат варира од 15-30%.
8. Око 54% испитаних младих истиче да у њиховим партијама постоји стратегија за развој младих. У тим документима се најчешће изражавају одређења по питању развоја образовања, културе, спорта, екологије, запошљавања, здравља и сл.

Потребно је теорију претворити у праксу.

# 1. УВОД

## 1.1. ОПШТИ УВОД

У периоду транзиције и развоја демократског друштва једно од централних питања је свакако питање укључивања грађана у доношење одлука, њихово веће учешће у јавном животу, већа одговорност појединца итд. Имајући у виду да тај процес траје годинама и деценијама, те да се он протеже кроз генерације, битно је водити рачуна о томе и да се млади на вријеме образују, информишу и сензибилизирају за новонастале околности. Овај извјештај се бави управо питањем активног укључивања младих у функционисању друштва и то кроз рад политичких партија. Извјештај је рађен у организацији Хелсиншког парламента грађана, са сједиштем у Бањалуци.

Прије него ли почнемо разматрати резултате процене која се односила на стање младих у политици, потребно је упознати се са општим оквиром и околностима у оквиру којег разматрамо ову проблематику. Из тих разлога у уводу се посебно осврћемо на рад ХПГ на овим питањима, стање младих у БиХ, а поготово у сфери политике. На основу тога увод обухвата неколико дијелова:

- 1.2. Хелсиншки парламент грађана
- 1.3. Млади у БиХ
- 1.4. Млади и политика
- 1.5. Проблем и циљеви

## 1.2. ХЕЛСИНШКИ ПАРЛАМЕНТ ГРАЂАНА

Хелсиншки парламент грађана (ХПГ) Бања Лука је регистрован 16. августа 1996. године као локална

невладина организација у Републици Српској/Босни и Херцеговини. Од тог времена, ХПГ Бања Лука је активно укључен у промоцију, јачање и повезивање цивилних иницијатива, радећи на помирењу и оснаживању запостављених група за политичко дјеловање на локалном и регионалном нивоу.

Хелсиншки парламент грађана Бања Лука подржава и стимулише аутономност и слободу свих грађана, укључивањем маргинализованих друштвених група у демократске процесе, нарочито жена и младих. Овакву мисију Хелсиншки парламент грађана остварује кроз своје активности у три програмска подручја: Јачање цивилног друштва и трансформација јавне власти у сервис грађана, Залагање за родну једнакост, Стварање услова за интензивније укључивање младих у јавни живот.

У оквиру програмског подручја које се односи на веће укључивање младих, поред циљева о стварању претпоставки за интензивније оснаживање, међусобно повезивање и укључивање младих у јавни живот, један од циљева је и повећање броја младих у политичком животу.

У оквиру ове програмске области ХПГ је спровео пројекат "Промијени ТИ". Управо циљ овог пројекта који се реализовао од 2004. године, је био да ангажује младе активисте политичких партија и створи нову генерацију политичара спремних да сарађују на пољу побољшања услова живота у њиховим локалним заједницама. Основни циљеви пројекта "ПромијениТИ" у 2005. години су били оснаживање и успостављање сарадње међу младима из невладиних организација и политичких партија у три града Босне и Херцеговине (Зворник, Мостар и Бихаћ) у циљу рјешавања проблема младих у њиховим за-



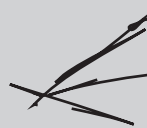
једницама, анализа ситуације у медијима по питању младих и стварање предуслова за већу видљивост младих на општим изборима у 2006. години. У оквиру пројекта организоване су 3 радионице "Сарадња и преговарање", 3 стратешка планирања за младе у општинама Зворник, Мостар и Бихаћ као и омладински пројекти/кампање у истим општинама. Током 2005. године реализовано је и истраживање "Млади и медији" о видљивости младих у медијима Босне и Херцеговине, које је обухватило 2500 испитаника од 15 до 30 година у пет градова (Мостар, Сарајево, Тузла, Бањалука, Приједор) и мониторинг медија који укључује проматрање по шест телевизијских станица и дневних новина у БиХ. Одштампана је и брошура о резултатима истраживања у вези са медијима. Пројекат је реализован у партнерству са Омладинском информативном агенцијом БиХ а финансијски је подржан од Olof Palme International Center, захваљујући донацији Шведске међународне развојне агенције (SIDA).

### 13. МЛАДИ У БИХ

У послеријатној БиХ млади су свакако једна од угроженијих категорија. На то указује велики број истраживања рађених у организацији разних високошколских установа, невладиних организација, агенција за истраживања, међународних институција итд. Будући да фокус овог рада није генерално стање младих, у овом дијелу ћемо навести само неке основне податке и проблеме о стању младих у БиХ.

Генерално млади у БиХ чине око 24% укупне популације (УНДП, 2003). Проблеме и потребе младих можемо разматрати с обзиром на услове и околности у којима млади живе те посљедице и оживље које живот у таквим околностима оставља. Социјални амбијент у којем млади живе скоро је ка-

тастрофалан. По наводу УНДП (2003) 19% становништва живи испод линије сиромаштва, а 40% има тек за основне животне потребе. У истом истраживању наводи се да је незапосленост младих узроста 19-24 година 2,6 пута већа него код категорије узроста 25-49 година. У прилог овој поразној чињеници иде и податак да је БиХ држава која има најнижи национални доходак по глави становника (ГДП) у окружењу и у Европи (према Енвиromент ин БиХ 2002, национални доходак или ГДП за 1997. годину био је 898 \$, а 2001. године процјене су да једва прелази 1000 \$). Посљедице овакве социјалне климе су пораст феномена социјалне патологије свих врста: у порасту су токсикоманије, делинквенција свих видова, насиље, самоубиства... Тако по бројним истраживањима контакт са токсикоманијама има минимум 10% омладинске популације (или у просјеку 3 ученика по једном школском одјељењу). Даље, БиХ је у периоду од 1954. до 1981. године имала просјечну стопу самоубиства 7,3 (Милосављевић, 1997), а 1996. године сама Република Српска, као дио БиХ, имала је просјечну стопу самоубиства 26,4 (Извјештај Министарства унутрашњих послова). Резултати у истраживању Душанића (2005) упозоравају на изражен феномен тзв. "научене беспомоћности" код младих у БиХ, коју карактеришу разни когнитивни и емоционални дефицити, који се литарарно означавају терминима песимизам, пасивност, незаинтересованост... Истраживање Друштва психолога РС (2005) указује да млади половину свог слободног времена проводе неплански, некреативно, бирајући опцију "глуварења". Један од упечатљивих индикатора који говори о позицији младих је свакако и чињеница да по већини истраживања око 60-70% младих из БиХ има жељу да напусти државу, исели се, било на краћи рок или заувјек!



## 14. МЛАДИ И ПОЛИТИКА

Раније наведени подаци имају за циљ боље разумевање положаја младих и контекста у којем млади живе. То је неопходно да бисмо могли разматрати питање учешћа младих у јавном животу, у који спада и политички ангажман. Кључно питање је колико је реално очекивати активан однос младих према себи и окружењу, имајући у виду све инхибирајуће факторе!

Но, да размотримо како изгледа учешће младих у политици и политичким партијама, на основу одређених егзактних података о овом питању. На жалост избор оваквих података није велики. Углавном се база података своди на истраживања УНДП-а и Омладинске информативне агенције.

У специјалном извештају развоја омладинске политике (ОИА, 2002) наводи се:

- страначко чланство у БиХ чини око 8% младих
- око 97% свих парламентарца је старије од 30 година
- само 1% младих сматра да може имати јак утицај на политичка збивања

Истраживање Друштва психолога РС (Милосављевић ет ал, 2005) показује да је око 3% од укупне популације младих укључено у рад одређених политичких партија.

У истраживању УНДП-а (2003) се наводи да:

- свега око 5% младих сматра да млади довољно или много могу да утичу на политичка догађања, те доношење одлука на локалном нивоу
- око 6% страначког чланства у БиХ, чине млади, што је пад у односу на 8% из 2000.године

У истом истраживању се истиче да велики број младих људи не схвата како политички систем функционише те и у томе је један од узрока минималног учешћа младих у јавном животу.

На основу изнесених података можемо увидјети да је улога младих у политици до сада била незапаже-

на. Процент младих у политици је мали, али је он чак већи од процента који одражава перцепцију могућег утицаја младих у политици. Ова констатација отвара неколико питања везано за проблематику младих у политици и младих уопште, а везано је за тему овог истраживања. Колико заиста млади људи који су у политици могу да ураде нешто за побољшање статуса младих уколико немају или мисле да немају никакав утицај у својим партијама? Шта учинити да би се тај њихов утицај повећао? Колико су спремни за сарадњу са другим омладинским институцијама зарад побољшавања статуса младих итд? На нека од ових питања, одговоре треба да да и ово истраживање. Ова и друга питања јасније су дефинисана кроз опис проблема и циљева истраживања/процјене.

## 15. ПРОБЛЕМ И ЦИЉЕВИ ПРОЦЈЕНЕ

Испитивање се бави проблемом активног учешћа младих у јавном животу и друштвеним промјенама, прије свега кроз политички ангажман. Овај проблем се може конкретизовати кроз неколико циљева и задатака:

- а) Процијенити ниво свјесности и едуцираности младих политичара о омладинским питањима
- б) Утврдити колика је спремност младих политичара за рјешавање проблема младих у заједници
- в) Процијенити спремност младих политичара за сарадњом са другим институцијама (другим политичким партијама, омладинским невладиним организацијама) које се баве младима
- г) Утврдити заступљеност омладинске проблематике и стратегије за младе у програмима политичких партија
- д) Утврдити заступљеност младих у структурама политичких партија

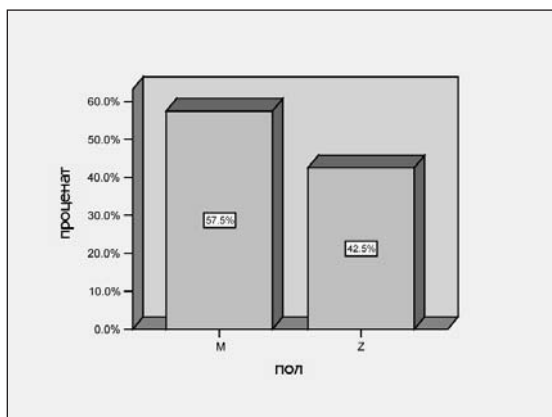
Процјена и испитивање стања младих у политици је спроведено преко неколико метода.

# 2. МЕТОД

Један од метода је путем сондажног истраживања тј. путем примјене упитника. Упитник је примјењен на узорку од 92 млада политичара. Узорак је детаљније приказан у табелама 1,2 и 3.

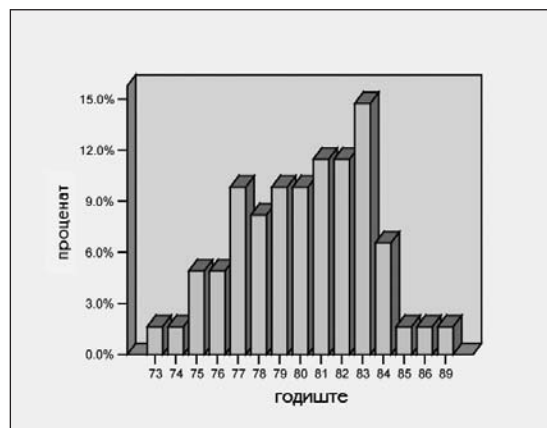
Табела 1: Приказ узорка с обзиром на пол

На приказаном графикону видимо структуру узорка с обзиром на пол. Од укупног броја испитаника, 57,5% је особа мушког пола, а 42,5% особа женског пола.

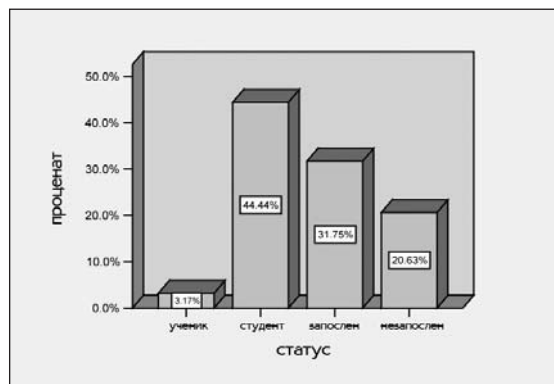


Табела 2: Приказ узорка с обзиром на узраст

У горе приказаном графикону видимо структуру узорка с обзиром на пол. Распон годишта испитаника је од 1973-1989. Највише је испитаника који имају између 21-28 година.



Табела 3: Приказ узорка с обзиром на статус



Резултати показују да узорак чине највећим дијелом млади политичари који су студенти (44.44%), затим запослени (31.75%). Из редова незапослене популације долази 20.63% испитаника, те 3.17% из популације ученика.

Примијењен је упитник који је сачињавало 16 питања која су била усмјерена на однос младих политичара и њихових партија према проблемима младих. Питања су била отвореног и затвореног типа. Постојало је девет тзв. затворених питања са понуђеним одговорима и седам тзв. отворених у којима испитаник пише одговор за који сматра да је најдекватнији. Оваква конструкција и организовање питања у отвореном и затвореном облику, омогућава добијање конкретних процентуалних одговора али и драгоцене податке који могу да помогну дубљој интерпретацији одговора.

Поред таквих питања у упитнику је кориштена и петостепена Ликертова скала која испитује спремност за покретање питања младих у заједници, спремност на сарадњу са омладинским организацијама и другим политичким партијама. Скала се састојала од 15 тврдњи који мјере спомену

спремност. Испитаници исказују свој степен слагања са постављеним тврдњама, заокружујући одговарајући ниво слагања у петостепеном обиму од: “у потпуности се не слажем” до “у потпуности се слажем”. Испитаници су имали могућност да упитник попуњавају писмено или електронски.

Упитник је примјењен у бројним градовима широм БиХ, код припадника 23 различите политичке партије са сједиштем у БиХ. Млади политичари су били припадници сљедећих партија: СДС, ХДЗ, СДА, СБИХ, Републиканска странка, ДНЗ, ДПС, ДС, СПРС, ХСС, НХИ, СДП, ПДП, ЛИБЕРАЛИ, ДНС, НС радом за бољитак, СНСД, СДУ, Европска еколошка странка, БОСС, БПС, Хрватски демокришћани, Зелени.

Покушали смо да проценат анкетираних младих политичара из различитих партија буде приближно сразмјеран масовношћу њихових партија. У томе смо дјелимично успјели јер поједине партије нису попуниле упитнике који су им били послани у одређеном броју.

Поред сондажног истраживања спроведени су индивидуални и групни интервјуи са младим политичарима из политичких партија. Циљ ових интервјуа је био дубља анализа стања младих у политици.

Трећа метода која је кориштена је била анализа садржаја. Аутори испитивања су анализирали заступљеност младих и омладинских питања у програмима политичких партија који су били доступни јавности.

Спровођење испитивања је вршено у октобру и новембру 2005. Испитивање је спроведено без икаквих проблема на терену. Креирање упитника, анализу садржаја те комплетно испитивање су спровели Илија Трнинић и Срђан Душанић.

# 3. резултати

## 3.1. РЕЗУЛТАТИ ДОБИЈЕНИ ИЗ СОНДАЖНОГ ИСТРАЖИВАЊА

### 3.1.1. Резултати из затворених питања

Затворена питања су питања која имају неколико попуњених одговора за свако питање. То омогућава класификовање одговора и статистичку анализу истих.

Табела 4: Резултати рангирања жељених тема за даље образовање

Тема	Ранг
тимски рад	1
вјештине преговарања	2
стратешко планирање	3
вођење кампање	4
лобирање и заговарање	5
сарадња власти и грађана	6
омладинска политика и омладински рад	7
односи с медијима	8
вјештине презентације	9
писање пројеката	10
лидерство	11
праћење и вредновање рада	12

У овој табели је представљено како су млади политичари рангирали теме о којима би вољели више да сазнају на неким будућим едукацијама. Тема са бројем један је најпожељнија тема, а она под редним бројем 12 је најмање пожељна. На основу тога

видимо да су најпожељније теме: тимски рад, вјештине преговарања, стратешко планирање, вођење кампања, лобирање и заговарање итд. Интересантно је да је тимски рад на врху, а лидерство при дну листе. То може да указује да млади политичари схватају значај тимског рада, али исто тако и да су свјесни његовог недостатка у раду своје партије.

Табела 5: Величина просјечних одговора за сваку тврдњу из скале која мјери спремност покретања питања младих у општини од стране младих политичара (прије рекодирања)

ТВРДЊЕ	Н	М	СД
A1 Млади из политичких партија требају да ураде више за младе у својим локалним заједницама	91	4.48	0.88
A2 У прошлости сам често утицао/ла на старије колеге из странке да раде на побољшању статуса младих	90	3.80	1.24
A3*Већина младих је лијена и не заслужују да се за њих пуно борим преко своје странке	90	2.64	1.35
A4 Мој циљ је да преко своје странке побољшам статус младих у општини	89	4.39	0.89
A 5 *Не мислим много о будућности младих у општини, јер свако је "ковач своје судбине" и треба да се сам бори за себе	90	1.88	1.04

Табела 6: Величина укупних просјечних одговора везано за спремност покретања питања младих у општини од стране младих политичара (након рекодирања)

	Н	М	С Д
Спремност за покретање питања младих у својој општини	89	4.03	0.65

У табелама 5 и 6 су приказани резултати који се одnose на испитивање спремности младих политичара за покретање питања у општинама која се тичу младих. Спремност је испитивана скалом Ликертовог типа што подразумева постојање неколико тврдњи везано за ову тему, те изражавање степена слагања са тврдњом од стране испитаника. Испитаници изражавају степен свог слагања у обиму од 1-5. Бројеви 1-5 означавају:

- 1 - У потпуности нисам сагласан/а с тврдњом
- 2 - Углавном нисам сагласан/а с тврдњом
- 3 - Нисам сигуран/а с тврдњом
- 4 - Углавном сам сагласан с тврдњом
- 5 - У потпуности сам сагласан с тврдњом

У табелама нам је назначајнија колона М, јер се односи на величину просјечног одговора који су испитаници дали за сваку тврдњу. Уколико је просјек ближи броју пет, то значи да имамо већи степен слагања с тврдњом. У табели видимо да за свих пет тврдњи резултати иду у прилог изражене високе спремности политичара за покретање питања у општинама која се тичу младих. Тако нпр. за тврдњу да млади политичари требају више да ураде за младе у општинама, величина одговора је чак 4.48, што говори о виском степену слагања с тврдњом. Такође већина младих политичара се у потпуности слаже да је њихов циљ побољшање статуса младих у

општини. Просјечна величина одговора за ову тврдњу је 4.39. Просјечне величине и за друге тврдње недвосмислено указују на спремност младих политичара да учине нешто за побољшање статуса младих. То потврђује и збирна вриједност свих тврдњи која износи 4.03, те говори да постоји висока спремност младих политичара да покрену активније питања младих у општинама.

Табела 7: Величина просјечних одговора за сваку тврдњу из скале која мјери спремност младих политичара за сарадњу са омладинским организацијама (прије рекодирања)

ТВРДЊЕ	Н	М	С Д
Б1* Не разумијем младе који су у омладинским организацијама, то је за мене губљење времена	90	1.41	0.85
Б2 Спреман сам да помогнем младима из омладинских организација ако могу	90	4.54	0.82
Б3 *Омладинске организације троше велике паре, без конкретних резултата	91	2.58	1.10
Б4 Неопходна је сарадња између подмладака политичких партија и омладинских невладиних организација	91	4.39	0.86
Б5 Подмлаци политичких партија ће боље ријешити проблеме младих, ако не сарађују са омладинским невладиним организацијама	91	1.65	0.99

Табела 8: Величина укупних просјечних одговора о спремности на сарадњу са омладинским организацијама од стране младих политичара (након рекодирања)

	Н	М	С Д
Спремност младих политичара за сарадњу са омладинским организацијама	90	4.25	0.56

У табелама су приказани резултати који описују спремност на сарадњу са омладинским организацијама. Просјечне величине одговора код свих тврдњи указују на високу спремност младих политичара на сарадњу са омладинским организацијама. Млади политичари се углавном или потпуно слажу са тврдњом да је та сарадња неопходна те да ће се тако боље рјешавати проблеми младих, те да су спремни помоћи омладинској организацији уколико је то у њиховој моћи. Овакав резултат потврђује и збирна вриједност свих тврдњи која износи 4.25. Поред ових резултата, истиче се да постоји и одређен скептицизам према омладинским организацијама. То се огледа у податку да се одређен број младих политичара (М=2.58) слаже са тврдњом да омладинске организације троше велике паре без видљивих резултата.

Табела 9: Величина просјечних одговора за сваку тврдњу из скале која мјери спремност младих политичара за сарадњу са другим политичким партијама (прије рекодирања)

ТВРДЊЕ	Н	М	С Д
Ц1* Сматрам да једино моја странка може заиста да помогне младима	89	2.75	1.29
Ц2* Не видим разлог за сарадњом са другим странкама да би се младима помогло	89	1.67	1.09
Ц3 Када се ради о проблемима младих, спреман сам на сарадњу са другим партијама	89	4.42	0.86
Ц4 Само се заједничком сарадњом и радом свих политичких странака могу ријешити проблеми младих	90	4.13	1.16
Ц5* Сарадња међу странкама по било ком питању па тако и по питању рјешавања проблема младих је илузија	90	1.98	1.21

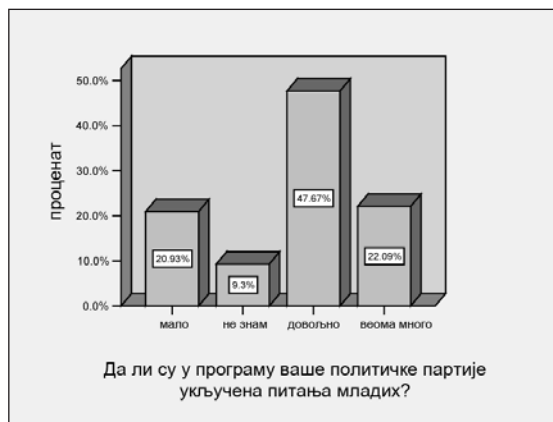
Табела 10: Величина укупних просјечних одговора о спремности на сарадњу младих политичара са другим политичким партијама (након рекодирања)

	Н	М	С Д
Спремност младих политичара за сарадњу са другим политичким партијама	90	4.03	0.77



Резултати показују да све тврдње које се односе на сарадњу са другим политичким партијама ради бољег рјешавања проблема младих, имају просјечну величину преко 4, што говори о позитивним ставовима према таквој сарадњи. То потврђује и збирна вриједност свих тврдњи која износи 4,03.

Табела 11: Укљученост питања младих у програме политичких партија



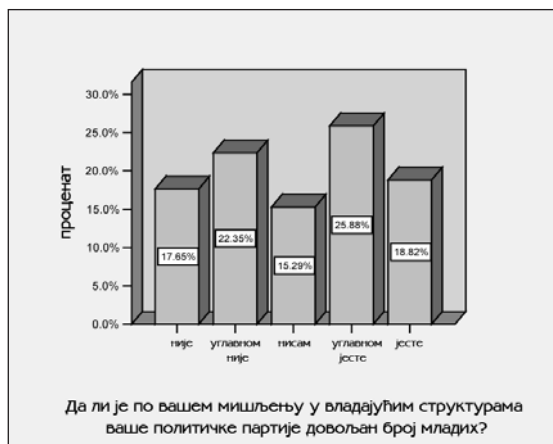
Када је у питању укљученост питања младих у програм политичке партије, већина младих политичара (47,67%) сматра да то постоји у довољној мјери. 22,9% сматра да то постоји у великој мјери, а 20,93% у малој. У глобалу, дакле млади политичари сматрају да су питања младих довољно заступљена у програмима њихових партија.

Табела 12: Степен задовољства младих политичара са програмом њихове партија, с обзиром на заступљеност питања младих



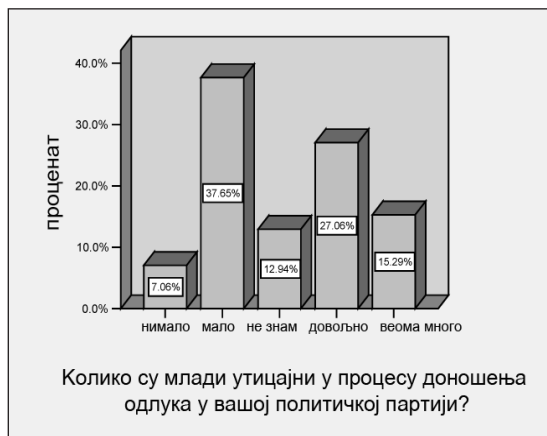
Највећи проценат младих политичара (47,06%) је у довољној мјери задовољно програмом, а 8,24% у великој мјери. Међутим учавамо и да је значајан проценат младих политичара у малој или никаквој мјери задовољно тим програмима (око 32%). При томе се за 12,94% који су одговорили са "не знам" такође може претпоставити да нису најсретнији и најзадовољнији са програмима своје политичке партије и заступљеношћу младих у њима. Можемо закључити да су млади политичари у осредњој мјери задовољни програмима својих партија.

Табела 13: Ставови о броју младих у структурама политичких партија



Графикон 13 показује да око 45% младих сматра да је у владајућим структурама политичких партија углавном или у потпуности довољан број младих. Око 30% младих политичара сматра да тај број није или углавном није довољан, тј. да у владајућим структурама треба бити већи број младих.

Табела 14: Процјена утицаја младих у процесу доношења одлука



Испитаници су изразили различите ставове по питању утицаја младих политичара у процесу доношења одлука у њиховим партијама. Око 44% младих политичара сматра да је утицај мали или никакав, а око 13% нема јасан став. Наспрам тога, око 42% младих политичара сматра да млади имају довољан или велики утицај у политичким партијама. Дакле, око половине испитаника је задовољно утицајем, а отприлике исто толико није задовољно.

Табела 15: Постојање стратегије за побољшање статуса младих у политичким партијама



Испитаници су имали три могућности за одговор. Преко половине (54,12%) се изјаснило да таква стратегија постоји. 34,12% је изјавило да не зна одговор, 11,76% је изјавило да у њиховим партијама не постоји таква стратегија.

Табела 16: Пројена спремности за доношењем стратегије за развој младих



Око 58% испитаника, истиче да постоји велика или чак веома велика спремност да се донесе у њиховим политичким партијама стратегија за побољшање положаја младих. Око 16% истиче да је та спремност мала, а 25,88% није сигурно.

Дакле, већина испитаника истиче да постоји спремност за доношење стратегије која би побољшала положај младих.

### 3.1.2. Резултати из отворених питања

Поред питања на која се одговарало заокруживањем неког од понуђених одговора (тзв. затворена питања), у упитнику је постојало и девет питања отвореног типа. Питања отвореног типа омогућавају учеснику да одговори онако како жели без икавог усмјеравања испитивача. Такво је нпр. питање “Шта је за вас омладинска политика?” Такви одговори могу бити корисни у дубљем објашњавању одређених појава, те су зато и постављена. У наредном тексту сумирани су одговори на споменутих девет питања.

#### **Уколико имате још неки приједлог за едукацију која вам је битна, наведите:**

Будући да је у претходном питању било већ споменуто доста могућих опција за усаврашавање, није било пуно надопуна. Неколико испитаника је навело потребу за едукацијом о намицању средстава, принципима демократског дјеловања, законској регулативи, политичкој култури, комуникацији унутар група, људским правима. Поред тога истакнута је потреба за бољим упознавањем устава, споразума из Daytona и Париза.

#### **Шта је по вашем мишљењу омладинска политика?**

Овим питањем се покушало испитати знање младих политичара о омладинској политици, под којом подразумевамо стратегију коју доноси друштво ради дефинисања проблема младих и њиховог рјешавања.

Одговори показују половичну тачност. Постоје млади политичари који солидно дефинишу овај појам, али већи дио има одређене заблуде.

У одговорима се углавном налазе одређени елементи који су у складу са општеприхваћеном де-

финицијом, док неки дијелови недостају или одступају.

Неки најчешће прихватљиви елементи или целокупно тачни одговори, који се наводе су:

- Стратегија коју доноси друштво
- Политика везана за питања младих
- Начин како укључити младе у доношење одлука
- Инструмент за побољшање живота младих
- Свеукупна, дугорочна стратегија државе са одређеним планом акције, са мјерама и активностима у сарадњи са младима.
- Политика која унапређује живот младих људи, њихов положај, економски и друштвени статус, опстанак уопште
- Омладинска политика је институционално рјешавање проблема младих у друштву. То значи систематско дефинисање: проблема са којима се млади суочавају, начине њиховог рјешавања као и прецизно одређење улоге и положаја које млади људи треба да имају у демократским државама и модерном друштву.
- Омладинска политика, је заједно с младима организована, стратешки дугорочно планирана брига власти за младе.
- Омладинска политика је свеобухватна стратегија за развој омладинских активности, тј. унапређења положаја младих (запошњавање, стипендије, остатак, забава итд.)
- То је политика с којом би млади требали бити задовољни, политика која подржава интересе младих

Најчешће грешке и заблуде су:

- Омладинску политику доносе млади политичари
- То је активно дјеловање младих
- Учествовање младих у политици
- Рјешавање оних питања којима се држава ријетко бави
- Борба за личне интересе

- Начин дјеловања и размишљања особа до 35 година ради обезбјеђивања остварења унапријед дефинисане стратегије и циљева за побољшање како, општих тако и појединачних услова живота.
- Афирмација младих људи у политичком дјеловању на свим нивоима власти

Из наведених примјера видимо да млади политичари најчешће схватају да је суштина омладинске политике побољшавање положаја младих. Међутим није им најјасније како то остварити конкретно, ко доноси омладинску политику и ко у тај процес треба бити укључен. Најчешће грешке су да је то политика коју воде млади политичари. Након анализе одговора покушали смо да их разврстамо у три категорије: тачни одговори, дјелимично тачни, те потпуно нетачни. Резултати изгледају овако:

ТАЧНОСТ ОДГОВОРА	%
ПОТПУНО ТАЧНИ	31,42%
ДЈЕЛИМИЧНО ТАЧНИ	34,28%
ПОТПУНО НЕТАЧНИ	31,42%
УКУПНО	100,00%

Видимо да су резултати подједнако распоређени у ове три категорије. Податак од 31,42% одговора који су тачни, није обећавајући. То значи да би знање младих политичара о појму омладинске политике могло и требало бити веће.

**Да ли у БиХ постоји закон/ нормативни акт, који се односи на младе? Ако да, на којем нивоу (држава, ентитет, кантон, општина)?**

Овим питањем се покушало утврдити колико су млади политичари упознати са законима или неким другим нормативним актима у БиХ који се тичу

младих. Конкретно, да ли су млади политичари упознати да постоји Закон о омладинском организовању на нивоу РС, или евентуално одређене стратегије о развоју младих на локалном нивоу. Одговори на ово питање су били углавном штурни. Покушали смо разврстати одговоре на тачне (у којима се наводи споменути Закон или неке друге норме), нетачне, те одговоре који су били артикулисани као "не знам".

ТАЧНОСТ ОДГОВОРА	%
ТАЧНИ	33,3%
НЕТАЧНИ	40,7%
НЕ ЗНАМ	25,9%
УКУПНО	100%

Подаци у овој табели нам показују да је трећина испитаника упозната са постојећим нормативним актом који постоје у БиХ, док двије трећине (око 66%) или не зна или даје погрешне одговоре. Анализирајући одговоре, можемо примјетити да су са Законом о омладинском организовању на нивоу РС, више упознати млади политичари из Републике Српске (СПРС, СНСД...) али и пар младих политичара из Странке за БиХ и НС Радам за бољитак.

**Да ли вам је познато који су елементи омладинске политике на локалном нивоу? Ако да, наведите их!**

Од укупног броја одговора, 50% је било одговора "НЕ". Дакле око половине испитаних младих политичара нема никакве представе о елементима омладинске политике. Преостали испитаници су давали различите одговоре. Већина је навела свега један од елемената омладинске политике. То се најчешће односило на:

- постојање референта за младе
- буџет за младе

Неки од испитаника су давали универзалне одговоре наводећи да се то односи на Европску повељу о учешћу младих или на 12 индикатора промовисаних од стране Омладинске информативне агенције. Неколико испитаника је дало потпуне одговоре и долазили су из редова Странке за БиХ, НС Радом за бољитак и Социјалистичке партије РС.

Можемо закључити да већина младих политичара није упозната или је слабо упозната са елементима омладинске политике.

### Који су кључни актери (појединци, групе, институције) који треба да учествују у доношењу омладинске политике на локалном нивоу?

Испитаници, млади политичари су продуктивније одговорали на ово питање, у односу на друга питања. Већина испитаника је дала одређене одговоре. Мали је број оних који су одговорили са “не знам”.

У одговорима су навођени разни актери који требају бити укључени у доношењу омладинске политике на омладинском нивоу. Најчешће се спомињу:

- НВО и омладинске организације (у 40% случајева)
- млади 20 (у 29% случајева)
- политичари 17 (у 24% случајева)
- политички подмлаци 12 (у 17% случајева)

Поред тога, као битни актери у доношењу омладинске политике још су спомињани:

- локални омладински савјети
- високи представник
- студентске организације
- општина
- неформалне групе
- центар за социјални рад
- полиција, школе
- директор дома културе/дома младих
- успјешни појединци
- органи локалне власти

- школе
- међународне организације
- дом здравља
- представници министарства спорта, културе и образовања
- представници послодаваца
- општински одборници
- стручне институције

На основу споменутих одговора можемо закључити да у већини одговора се као неизоставни учесници креирања омладинске политике спомињу млади или њихови представници из омладинских организација. У доста израженом обиму (око 40%) се истиче и улога политичких партија и њихових подмладака. Поред тога набројани су и бројни други фактори. Чини се да су млади политичари добрим дијелом свјесни потребе за консултовањем младих приликом креирања омладинске политике, али исто тако и потребе за укључивањем и других интересних страна које се баве младима.

### Да ли си спреман/а да покренеш рјешавање одређених питања младих у својој општини и како ?

Да ли си спреман/а да покренеш рјешавање одређених питања младих у својој општини?	%
да	74,6%
не	21,2%
нисам сигуран/а	4,2%
Укупно	100%

Из ове табеле видимо да се велика већина младих политичара изјаснила као спремно да покрену рјешавање проблема младих. Упркос томе, забрињава податак да преко 20% политичара није спремно за то. Поставља се питање, зашто се тих двадесет

посто младих политичара спремно залагати и борити у друштву, ако није спремно за популацију младих којој и сами припадају...

Испитаници који су показали спремност, навели су следеће облике и начине како покренути одређена питања за младе у својој општини:

- идентификовати проблеме омладине
- подстицати оснивање тијела за младе, учествовати у истраживању и испитивању потреба младих, сарађивати с удружењима
- активно радити у мјесним одборима и општинским комисијама
- подржавати израду стратегије за младе преко одборника и сарадњом са другим партијама
- предлагати пројекте
- лобирати
- покретати иницијативе за издвајање одређених средстава из буџета за рад омладинских организација и планирањем за наредну буџетску годину.
- организовати кампање за службенике за младе
- сарађивати са подмлацима осталих политичких партија и омладинским организацијама
- мини пројектима и анимирањем младих да се баве омладинским радом
- креирати документа стратегије за младе

Млади политичари који су изразили неспремност да се залажу за омладинска питања, објашњавали су то доста слично. Већина је истичала тежину и комплексност, те да није способна, моћна или образована да било шта учини.

### **Да ли си спреман да сарађујеш са омладинским невладиним организацијама и на који начин можете да сарађујете?**

Већина испитаника (близу 80%) је показала заинтересованост за сарадњу са омладинским невладиним организацијама. Бројни су потврдили да та сарадња већ постоји. Као облици могуће сарадње са омладинским организацијама, најчешће се наводе:

- путем семинара и заједничких пројеката
- путем размјене мишљења и искустава
- организовањем округлих столова на којима би се разговарало о проблемима младих
- просљеђивањем захтјева омладинских организација према одборницима
- кроз тимски рад, лобирање и заговарање, а све у сврху бољег положаја младих у БиХ
- путем техничке помоћи и давањем информација

Одређени испитаници који нису заинтересовани за сарадњу, образлажу то неким ранијим негативним искуствима са представницима омладинских НВО или једноставно неповјерењем и негативним ставовима према НВО.

### **Да ли и како различите политичке партије могу заједнички да раде на рјешавању проблема младих?**

Већина младих политичара (око 60%) истиче да различите политичке партије могу и требају заједно да сарађују по питању рјешавања проблема младих. Интересантно је размотрити шта млади политичари наводе као потребу за сарадњом, који су њени предуслови, који су могући облици сарадње, те зашто је сарадња непотребна или немогућа. Неки од испитаника наводе да је сарадња могућа јер је свима у интересу да се проблеми младих рјешавају.

Као најчешћи могући облици сарадње се наводе:

- заједнички пројекти
- израда јединствене платформе за израду државног плана за дјеловање према младим људима
- размјеном искустава о начинима "борбе" унутар странке за рјешавање проблема младих
- кроз заједничке пројекте промовисати идеје толеранције и заједништва

Да би се то остварило, неки млади политичари као предуслове наводе да је битно одбацити личне предрасуде и себичне интересе, те да се млади политичари уједине око заједничког циља. "Потребна је јака воља за истинско рјешавање проблема, а не само кориштење проблематике младих у предизборне сврхе." Такође се истиче да је ова сарадња неопходна, јер нам млади одлазе из земље. Неколико испитанка изражава увјерење да сарадњу могу остварити једино подмлади политичких партија, а "старији" политичари тешко!

Они који сматрају да није могуће остварити међупартијску сарадњу образлажу то различитим узроцима. Проблем је у томе што:

- битнији су лични интереси од колективних
- "свака партија води своју политику"
- "старијим" политичарима није стало до млађе популације
- не постоји никаква заједничка платформа
- млади се утапају са својим ставовима са "старијим и паметнијим, подмладак неке политичке партије је овисан о својој политичкој партији.
- "млади су копије старијих"

### **Шта је потребно урадити да би утицај младих у политичкој партији био већи?**

На претходно питање се логично настављало и ово питање о начинима како повећати утицај младих у партијама. Млади политичари су наводили различит-

те креативне приједлоге како повећати утицај младих у политичким партијама:

- укључити их у страначка одлучивања
- морају показати да имају знање, вјештине и способности да и они могу равноправно са старијим колегама преузети одговорности и обавезе
- повећати број младих у владајућим структурама странке
- укључити више младих у странке
- требала би се постићи већа сарадња између младих и старијих руководилаца
- да имају подршку из централе странке као и средства за реализацију пројеката младих
- боља организованост, више лобирања и тражења, захтјева, организовање политичке академије...
- да се донесе обавезујућа одлука да млади буду у већој мјери заступљени у органима странке и на листама за изборе
- ПромијениТи (страначки) програм и статут
- смијенити одређене челне људе у партијама који онемогућавају напредовање млађима
- треба више ангажмана од стране младих политичара
- развијање свијести код старијих да су "освјежења" потребна
- боље искористити квоте гдје оне постоје, о обавезном учешћу младих у органима странке
- додатно едуковати младе, како би били спремни сами иницирати доношење битних одлука
- млади морају више да вјерују једни другима и самим тим ће и код старијих да изгледају озбиљније
- боље организовање и тимски рад
- охрабрити их, подмлатке политичких странака учити независним од матичне странке

На основу ових бројних приједлога можемо претпоставити да су млади политичари прилично свјес-



ни проблема када је у питању њихово активније учешће у партији. То је резултирало богатим низом могућих начина и стратегија како промијенити тај положај.

### **3.2. РЕЗУЛТАТИ ДОБИЈЕНИ ИЗ ИНТЕРВЈУА**

Интервјуе смо спровели да бисмо добијене податке из упитника, боље, дубље и опширније могли објаснити. Укупно је спроведено 11 интервјуа. Интервјуисани су млади политичари из различитих партија са сједиштима у Федерацији БиХ и Републици Српској.

Питања која су постављана младим политичарима била су слична питањима из упитника, с тим што је постојала могућност додатних питања, ради детаљнијих појашњења. Питања су се дакле, односила на спремност младих политичара за рјешавањем проблема младих, знање о омладинској политици, сарадњу са омладинским НВО и другим партијама, заступљеност и утицај младих у политичким партијама итд.

#### **а) Познавање омладинске политике**

Када је у питању познавање омладинске политике, већина интервјуисаних тврди да се ради на упознавању чланства у подмлацима са омладинском политиком, те да им је тај појам познат. Тврде да су упознати са омладинском политиком кроз едукације у сарадњи са НВО, као што су Школа омладинске политике, од стране Омладинске информативне агенције. Нису у потпуности најбоље упознати са документима који постоје у БиХ по том питању. Већина мисли да не постоји ни један документ који дефинише питања младих. Представници подмладака политичких партија из РС углавном су упознати са постојањем Закона о омладинском организовању на нивоу РС. Једна од интервјуисаних

особа која је члан политичког подмлатка али и омладинске НВО, тврди да млади политичари углавном мало знају о омладинској политици те да је највећи проблем њихово сиромашно неформално образовање. По њима би документом омладинске политике требало дефинисати запошљавање, развој образовања, испуњавање слободног времена, рјешавање стамбеног питања, развој културе, формирање породице итд. У дефинисању омладинске политике требало би укључити политичке партије, представнике НВО, искусне стручњаке из других земаља, студентске организације, разне институције. Поред тога требало би укључити и Савјетодавни одбор младих, Градску управу...

Истиче се да млади политичари који су дуже у политици, имају опширнија знања о омладинској политици, њеним основним елементима, документима итд..

#### **б) Залагање за рјешавање одређених питања младих у својим општинама**

Испитивани млади политичари су изразили вољу и спремност да покрену одређена питања младих у својој општини. Већина их је већ подузела неке кораке као што су иницијатива за Савјетодавни одбор младих, приједлози за неке превентивне акције (нпр. против сиде), расписивање тендера за пројекте омладинских организација, боље искориштавање буџета, хуманитарне акције, акције спортског, културног типа.... Примјећујемо да се не ради о претјерано обимним, интензивним и континуираним акцијама.

#### **в) Сарадња између политичких подмладака и омладинских организација**

Постоји спремност и жеља да се сарађује са омладинским невладиним организацијама. Међутим та сарадња је како већина процјењује недовољна.

Постоје разни разлози за то. Сарадња прије свега није дефинисана одређеним документима. Не постоји координационо тијело које би то организовало. Проблем је и што НВО нису међусобно повезане и организоване. Како наводе, НВО су често незаинтересоване за сарадњу, јер не желе да добију имиџ политички оријентисане организације.

Постоје одређена међусобна неповјерења и неслагања. Неки испитаници истичу негативна искуства, да НВО нису биле заинтересоване за сарадњу са политичким подмлацима, те да су неки чланови НВО отворени симпатизери одређених партија. Постоје и самокритична размишљања да је узрок у љубомори младих политичара, јер бројни представници НВО, су више образованији и упућенији у разне области, јер похађају више тренинга из области неформалног образовања.

#### **п) Сарадња између политичких партија на рјешавању проблема младих**

Већина испитаника истиче да је оваква сарадња рјетка и тешка, али да је потребна и могућа, поготово у будућности. Неки испитаници током интервјуа су чак истицали да је сарадња катастрофална. По њима, пресудан утицај за то имају старији политичари, јер сарадња није у складу са политичким циљевима. Неки од испитаника наводе да је проблем да када неко има власт, није заинтересован за сарадњу, те "што су други неорганизовани". У сваком случају потребно је да сви имају неки интерес и да проблем буде приоритет. Постоје случајеви сарадње, када су се млади из различитих партија удружили захваљујући постојању "заједничког непријатеља". На жалост тај непријатељ је био једна друга омладинска институција!!!

#### **д Заступљеност и утицај младих у владајућим структурама политичких партија**

Испитаници из одређених партија истичу да, у документима постоји одредба, "квота", од 15% (нпр. СНСД), 20% (нпр. СДС) или 30% (нпр. СДП, за особе до 35 година), али у неким општинама проценат је и већи. Тешко је провјерити колико је заиста активних младих у политичким партијама. Неки млади политичари признају да је далеко већи број младих на папиру, него оних који су заиста укључени. Такође истичу да се постојање квоте, често не поштује. Мало је младих у Главним одборима. Представник ДНС-а, истиче да је то 8-10% у Главном одбору, али да би требало више. У партији су "врата отворена" за младе и "постоји простор за младе". Што се тиче заинтересованости младих, она је мала како наводе, прије свега због неинформисаности младих. Потребна је едукација младих како би се повећала заинтересованост. Међутим, већина испитаника констатује да је у протеклом периоду био пораст заинтересованости за учлањење у партију. Већи је број младих посланика у општинским скупштинама. Неки то објашњавају протеклим локалним изборима, те стратегију младих да кроз чланство у политичкој партији ријеше неке своје egzистенцијалне проблеме, као што је нпр. запошљавање.

Испитаници истичу да је на глобалном (државном) нивоу неке партије утицај младих минималан, а да је на локалном нешто већи. У неким партијама истиче се да су млади врло утицајни јер су на високим позицијама у партији. Такође, по изјавама, ситуација је једноставнија у партијама у којима постоји дефинисана квота о учешћу младих у свим органима партије. Млади су укључени у Главни одбор партије, предсједништво. "Могућности младих и осталих су исте, ствар је воље и жеље да се активирате". Упорношћу, доказивањем, лобирањем и индивидуалним креирањем простора за дјеловање, млади

могу и треба себи да крче пут. Конструктивни и добри приједлози углавном проналазе пут ка испуњењу. У глобалу, млади политичари сматрају да би тај утицај требао бити већи. Такав већи утицај напредних младих, често старији политичари свјесно успоравају, јер се боје конкуренције.

Да би имали већи утицај, млади политичари треба да покажу више воље за укључивањем. То се прије свега треба одразити кроз веће изласке младих на изборе. Треба да схвате да им утицај нико неће дати, већ се морају борити за њега. Поред тога битно је радити више на едукацији младих, да би били оспособљени да врше већи утицај. Одређени испитаници су истицали и проблем неслоге међу млађим политичарима. Да су сложнији, вјероватно би сви заједно имали више успјеха.

#### **ђ) Укљученост младих у програме и стратегије политичких партија**

Млади су углавном укључени у програме, али већи дио испитиваних није најзадовољнији са програмима и напомињу да програми могу бити и бољи. Млади у подмлацима партија, доносе своје програме који су у складу са партијским програмима. Признају да су питања младих више актуелизована, прије и током избора.

У партијама углавном по исказу испитаника, не постоји посебна стратегија, али постоје документи који истичу потребу рјешавања одређених питања у виду одређених декларација или резолуција. Код неких партија постоје стратегије на ентитетском или државном нивоу, али не и на локалном. Одређене партије имају креиране локалне политике за развој младих, које су слабо презентоване у јавности. Већина младих политичара изражава наду и став да би таква стратегија у будућности требала бити донешена.

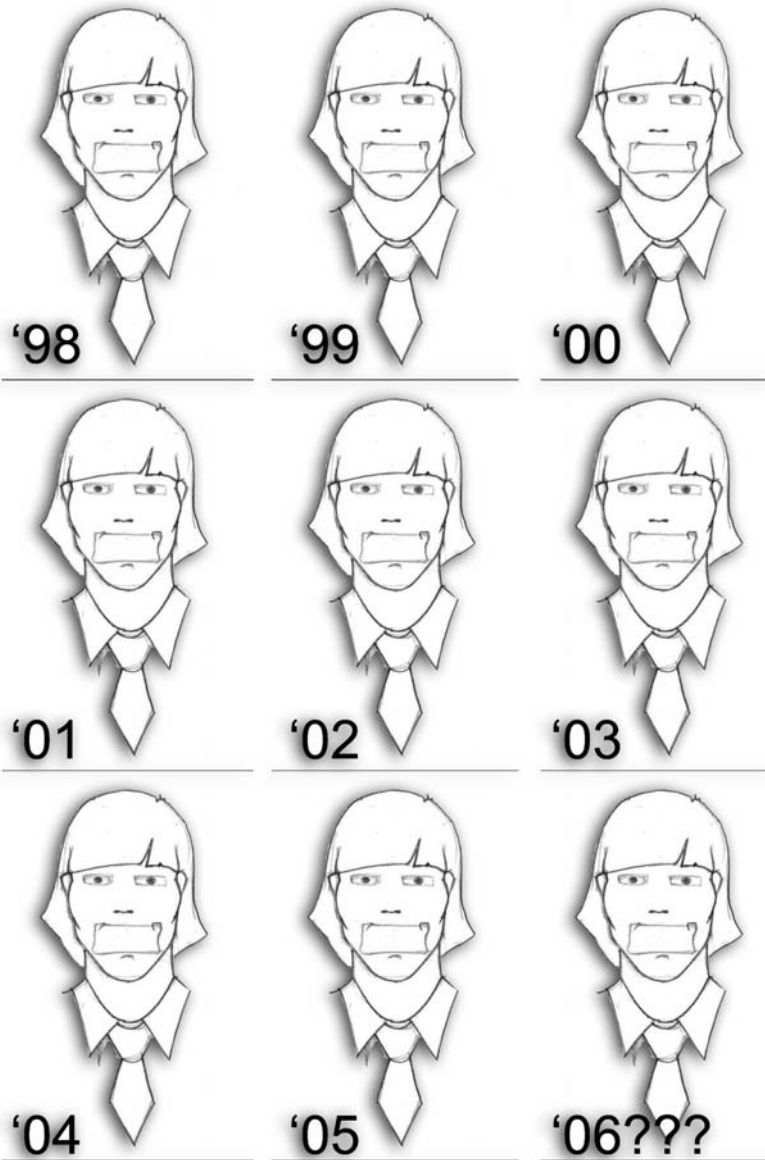
### **3.3. РЕЗУЛТАТИ ДОБИЈЕНИ ИЗ АНАЛИЗЕ САДРЖАЈА**

У оквиру овог дијела процјене стања младих у политици анализирана је заступљеност омладинских питања у програмима и разним другим документима политичких партија. Анализирани су статут, програми, разне декларације, документи омладинских подмладака итд. Анализирани су документи углавном оних партија које су имале релеватне документе и које су биле расположене да их уступе или чији су документи били објављени у јавности, било преко интернета или у некој другој форми. Тако смо дошли до одређених документа сљедећих партија: ХДЗ, ПДП, СДА, СДП, СДС и СНСД.

#### **Заступљеност проблематике младих у документима Хрватске демократске заједнице (ХДЗ)**

Документи које смо анализирали су статут и програм ХДЗ-а, те одређени документи Младежи ХДЗ-а (МХДЗ).

У статуту ХДЗ-а постоји неколико чланова који се директно односе на младе, те неколико у којима се млади спомињу. Предсједник општинске организације организације Младежи ХДЗ-а, је по дужности члан општинског одбора и предсједништва ХДЗБиХ (члан 18). Такође, предсједник младежи жупанијског одбора ХДЗ-а је по дужности члан жупанијског одбора и предсједништва ХДЗБиХ (члан 22). Исто важи и за дистрикт Брчко те регионалне организације ХДЗ-а. Изасланици младежи се налазе и у Сабору ХДЗ-а те Средишњем одбору (5 представника). Предсједник Младежи ХДЗБиХ, је истовремено и члан предсједништва ХДЗБиХ (члан 35), а потпредсједници су чланови Националног вијећа ХДЗБиХ. Члан 55 статута ХДЗ-а, говори о организацији Младежи ХДЗ-а. У том члану се напомиње да млади требају бити заступљени најмање 15% у свим тије-



лима ХДЗБиХ.

У програму ХДЗ-а, постоји поглавље које се односи на младеж. У том поглављу истиче се потреба за укључивањем младежи у политичку, господарску и сваку другу сферу друштвеног живота. Заузимају се за запошљавање младих, помоћ младим породицама, побољшавање положаја младих у руралним подручјима, помоћ талентима итд. Поред тога млади се спомињу и у поглављима о свеучилишту те култури и спорту.

У "личној карти" Младежи ХДЗ БиХ, истиче се значај образовања чланова младежи. Поред тога оријантација је ка окупљању младих, дружењу, борби против овисности и малољетничке делинквенције, јачању еколошке свијести.

У програмској повељи М ХДЗ-а, углавном се истичу политички ставови по разним питањима. Примјећује се да није посвећено много пажње питањима и проблемима младих.

### **Заступљеност проблематике младих у документима Партије демократског прогреса (ПДП)**

Интернет презентација ПДП-а није била у функцији, што нам је отежало приступ неким документима. Анализирали смо одређене документе подмладка ПДП-а. У оквиру ПДП-а, дакле дјелује Савјет младих ПДП-а (СМПДП). Савјет младих ПДП-а је донио нацрт омладинске политике ПДП-а. По њима, циљ доношења омладинске политике је стварање бољих услова за живот, креативно испољавање и развој омладине. У оквиру нацрта документа омладинске политике посвећена је пажња рјешавању проблема младих из неколико области. Развијени су циљеви за области: образовања, запошљавања младих и предузетништва, социјалне политике, здравствене заштите и репродуктивног здравља, активног учешћа младих, те спорта, културе и слободног времена.

СМПДП је донио и стратегију и план рада на пољу међународне сарадње и образовања. У оквиру ове стратегије подразумева се већа сарадња са другим народним странкама, међународним организацијама у иностранству и земљи.

### **Заступљеност проблематике младих у документима Странке демократске акције (СДА)**

Анализирали смо статут СДА, програмску декларацију, те неколико докумената Асоцијације младих СДА.

У петом члану статута се напомиње да у оквиру СДА дјелује Асоцијација младих СДА. На приједлог Асоцијације младих СДА, пет чланова Главног одбора се бира са посебног дијела у овом јединствене листе кандидата (члан 9). Такође председник Асоцијације младих СДА је члан председништва СДА (члан 40). На локалном нивоу председник општинске Асоцијације младих је и члан општинског извршног одбора (члан 64). У члану 65 истиче се да поред осталих активности општински извршни одбори СДА, треба да се залажу и за афирмацију локалне омладинске политике и образовања младих.

Програмска декларација је донешена у мају 2005. Иако се њом дефинише политичка позиција младих, битно је примјетити да у њој није обрађена пажња на младе, осим индиректно кроз поглавља о заштити породице те образовања, науке и културе.

Асоцијација младих СДА такође има своју програмску декларацију. Можемо примјетити да су у њој углавном изражени ставови по неким политичким питањима, једино се на почетку истиче да је њихов циљ промовисање и залагање за интересе младих. У наставку се напомиње да је примарни циљ дјеловања и организовања АМ СДА, промовисање политике и програма СДА.

У основним програмским смјерницама АМ СДА, нешто је већа пажња указана младима. Истиче се

значај запошљавања младих, завршетак реформе образовања те оснивање владиних институција које ће се бавити младима.

У резолуцији ж'Млади и политика'' истиче се недовољно бављење политиком од стране младих. Као узроци се наводе: односи партије према подмлатку, политичко и друштвено стање у земљи, пасивност младих, запостављеност младих у медијима те уопште став младих према политици. Предлажу се мјере: оснивање политичких школа за едукацију младих, израда програма за самофинансирање омладинских организација, направити план организације омладине итд.

#### **Заступљеност проблематике младих у документима Социјалдемократске партије (СДП)**

Анализирали смо неколико докумената Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине (СДП БиХ): статут, програм, програм Форума младих СДП-а, те њихову декларацију о правима младих.

У члану 27, статута СДП-а, каже се да у СДП БиХ дјелује организација младих чланова под називом СДП БиХ. Одлуку о њиховом организовању доноси Форум младих СДП-а. У главни одбор се бира најмање 30% чланова до 35 година (члан 42). У остатку статута, не говори се нешто више о односу према младима.

У програму СДП БиХ посвећена је нешто већа пажња младима. У поглављу ИИИ, 5. тачка се односи на положај и улогу младих у босанскохерцеговачком друштву. У том поглављу СДП се залаже за квалитетно образовање младих, развој омладинских и студентских удружења, стамбену независност младих, веће учешће у одлучивању, повластице младим предузетницима итд. Индиректно млади се спомињу, и кроз истицање потребе за развојем образовања, науке, културе и спорта.

Форум младих СДП БиХ има свој програм рада.

Форум младих дјелује на локалном, регионалном и државном нивоу. У документу се као највише вриједности и императиви истичу људска права и образовање. У програму се напомиње потреба за едукацијом чланства прије свега из области социјалдемократије, структуре државе, управљању пројектима, медија. Форум младих СДП се залаже за бригу о социјално угроженим, олакшице за запошљавање младих, рјешавање стамбене проблематике, укидање обавезног служења војног рока, слободу медија. Поред тога напомиње се потреба за борбом против болести овисности и сиде, развојем спорта, еколошке свијести, хуманитарног рада, већег учешћа младих итд. У Декларацији о правима младих у Босни и Херцеговини донесеној од стране Форума младих СДП, истакнуте су сличне идеје.

#### **Заступљеност проблематике младих у документима Српске демократске странке (СДС)**

У статуту СДС-а дефинисана је одређена заступљеност младих. У члану 19 истиче се да у оквиру СДС-а дјелује и Омладина СДС-а која се организује по истим принципима као и СДС. По члану 49, статута СДС-а, у Главни одбор СДС-а се бира и по двоје младих (од укупно 10 представника) из сваке изборне јединице. То значи да од 60 чланова који се бирају из шест изборних јединица, 12 је кандидата Омладине СДС-а (20%). Такође, предсједник Омладине СДС-а је истовремено и члан предсједништва СДС-а. На нижим нивоима сличан је принцип. Предсједник мјесног одбора Омладине СДС-а улази у предсједништво мјесног одбора (члан. 28). У оквиру листе кандидата за Општински, односно Градски одбор, посебно се гласа за петину (20%) кандидата које предлаже скупштина Омладине општинске или градске организације (члан 32). У политичкој платформи СДС-а, поглављу о унутрашњем јачању странке, као један од циљева је подмлађивање

странке и снажење Омладине СДС.

Омладина СДС-а посједује и правилник о свом раду којим се дефинишу права, обавезе и овлаштења, циљеви, задаци, унутрашња организација, органи итд. По том правилнику чланови О СДС-а могу бити млади до 32 године. Унутрашњу организацију чине: мјесне организације, општинске организације, сабор О СДС, предсједник и замјеник предсједника, предсједништво.

Омладина Српске демократске странке (О СДС) је 27.06.2004. усвојила и Програмску декларацију О СДС. У декларацији се истичу одређени ставови по питању бољег запошљавања младих у будућности, значаја образовања, потребе за већим укључивањем младих у политику, очувањем културне баштине, духовне обнове, заштите и очувања породице те развој спорта и заштите животне средине.

#### **Заступљеност проблематике младих у документима Савеза независних социјалдемократа (СНСД)**

Анализирани су статут и основе програма Савеза независних социјалдемократа (СНСД). У члану 26. се спомиње да 15% чланова у органима СНСД-а чине млади. Одлуку о организовању Младих социјалдемократа СНСД-а доноси Главни одбор. У раду Главног и Извршног одбора могу да учествују Млади социјалдемократа.

У основама програма СНСД-а, није стављен посебан акценат на младе. Однос према младима се дочиче индиректно, кроз дефинисање ставова према образовању, култури, спорту...

#### **ЗАКЉУЧАК О ЗАСТУПЉЕНОСТИ ПРОБЛЕМАТИКЕ МЛАДИХ У ДОКУМЕНТИМА ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА У БИХ**

Као што смо видјели код већине партија, у главним документима (статут и програм) спомињу се и млади. То је углавном у контексту организације политичког подмлатка и учествовања њихових представника у кључним органима странке. Углавном представници подмлатка учествују у раду општинских, регионалних и главних одбора политичких странака. Често је предсједник подмлатка и члан предсједништва партије.

У неким партијама је заступљеност младих у органима партије одређена процентуално. Тако се предвиђа у документима ХДЗ-а и СНСД-а, да минимум 15% чланова у свим структурама буде из редова младих. Код СДС-а тај омјер је 20%. У СДП-у се предвиђа да учешће особа до 35 година буде 30% у Главном одбору. Овакви подаци и проценти нису занемарујући, али да ли је код споменутих партија то тако заиста и у пракси, треба додатно провјерити.

У оквиру свих већих партија дјелују огранци подмладака странке. Већина тих подмладака има свој програм рада. Поред тога често се доносе и разне програмске повеље, декларације, резолуције, стратегије итд. којима се дефинишу ставови према разним питањима. У тим документима се изражавају одређења по питању развоја образовања, културе, спорта, екологије, запошљавања, здравља и сл. Можемо примјетити да је неријетко случај да су млади у тим документима запостављени, тј. да је већи акценат на изражавању неких политичких ставова и идеја, а не заступање интереса популације младих. Често се у документима неких партија уско истиче да је њихов циљ образовање младих у духу њихове партије, при томе заборављајући друге проблеме и потребе младих у БиХ!

# 4. дискусија

У дискусији ћемо покушати интегрисати и прокоментарисати податке добијене анализом упитника, интервјуа, докумената политичких партија. Обједињавањем података из ових извора можемо доћи до одређених закључака који говоре о стању младих у политици.

Млади политичари су исказали потребу за даљим образовањем, кроз формалне и неформалне облике. У оквиру неформалних едукација највећи је интерес за тимским радом, вјештинама преговарања, стратешким планирањем, организовањем кампања, лобирањем и заговарањем. Поред тога често су истицали жељу да сазнају више о законској регулативи, политичкој култури, комуникацији унутар група, људским правима.

Када је у питању познавање омладинске политике, већина политичара је упозната да је њена суштина побољшавање статуса младих. Међутим примјећује се да су детаљнија знања о омладинској политици сиромашна. Чак су распрострањени погрешни стереотипи да се ради о "политици коју воде млади политичари". Такође већина младих политичара (преко 50%) нема много информација о елементима омладинске политике, а свега око 30% је упознато са актима, нормама и законима који се односе на младе. По њима би документом омладинске политике требало дефинисати запошљавање, развој образовања, испуњавање слободног времена, рјешавање стамбеног питања, развој културе, формирање породице итд. Ситуација је осјетније боља када је у питању свијест да у процес креирања омладинске политике треба да буду укључене разне интересне стране. Уочава се да искуснији млади

политичари имају знатно већа знања од оних који недавно приступили некој од странака.

Млади политичари исказују велику спремност да покрену питања младих у својим општинама (М=4,03). Већина тврди да је већ организовала одређене углавном превентивне или хуманитарне акције. Стиче се утисак да би садржаји које подмлаци политичких партија организују, могу бити доста континуиранији, учесталији и масовнији.

Можемо увидјети из свих извора да млади политичари показују високу спремност на сарадњу са другим политичким партијама и омладинским организацијама, ради побољшања положаја младих. То потврђују резултати из обрађених скала које су испитивале ову спремност (М веће од 4), те обрађених отвореним питањима из интервјуа. Та сарадња је замишљена кроз разне заједничке пројекте и сасатанке, акције заговарања и лобирања за питања младих итд. Млади политичари истичу да је та сарадња сада слаба, највише захваљујући полиичким интересима старијих политичара. Међутим примјећујемо и да је код младих политичара перцепција оптерећена предрасудама које имају према другим партијама или омладинским организацијама. Бројни уопште и нису упознати са суштином дјеловања омладинских невладиних организација. Поред тога присутна је и одређена конкуренција између подмладака, али и према омладионским невладиним организацијама.

Овакви резултати о високој спремности за сарадњу су добијени на основу изјашњавања испитаника, а како ће бити у пракси остаје да се види.

Из резултата се такође види да постоје одређене



сумње према учинковитости дјеловања омладинских организација, а исто тако и прецењивање важности и утицаја сопствене партије у побољшању положаја младих.

Млади политичари у глобалу (око 70%) сматрају да су питања младих значајно и довољно укључена у програме њихових партија. Међутим, мањи је проценат задовољних тим програмом (око 55%). То нас наводи на закључак да су млади заступљени у програмима, али чини се да та улога није најјасније дефинисана, а самим тим ни спроведена у пракси.

Око 45% младих сматра да је довољан број младих у политичким партијама. Процјене се односе на учешће младих од 15-30% у политичким партијама, од укупног чланства. У неким партијама је учешће младих дефинисано и квотом (СДС, СДП, ХДЗ, СНСД...). Постојање квоте се често и не поштује. У глобалу тешко је процијенити колики је заиста проценат, односно удио младих у политичким партијама, јер је велики број младих неактиван и члан је само на папиру, али не и у активностима. Отприлике сличан проценат испитаних младих политичара сматра да су млади утицајни у доношењу одлука у својим политичким партијама. Такође се истиче да је већи утицај у локалним срединама и градовима, него на државном нивоу. Да би њихов утицај био већи најчешће се наводи потреба да више младих гласа, да учешће младих буде дефинисано одређеном квотом, да млади политичари буду боље организованији и сложнији међусобно, те да се улаже више у едукацију младих политичара. Већина испитаника констатује да је у протеклом периоду био пораст заинтересованости за учлањење у партију. Већи је број младих посланика у општинским скупштинама. Неки то објашњавају протеклим локалним изборима, те стратегији младих да кроз чланство у политичкој партији ријеше неке своје егзистенцијалне проблеме, као што је нпр. запошљавање.

У главним документима (Статут и Програм) партија

спомињу се и млади. Око 54% испитаних младих истиче да у њиховим партијама постоји стратегија за развој младих, а око 58% сматра да у њиховим партијама постоји велика спремност да се таква стратегија донесе, ако већ не постоји.

Представници подмлатка најчешће учествују у раду општинских, регионалних и главних одбора политичких странака. У неким партијама је заступљеност младих у органима партије одређена процентуално (нпр. у ХДЗ и СНСД-у 15%, СДС-20%, у СДП-учешће особа до 35 година 30% у Главном одбору). Међутим постоји оправдана сумња испитаника, да се квоте у пракси не поштују. Поред тога често се у оквиру политичког подмлатка, доносе и разне програмске повеље, декларације, резолуције, стратегије итд. којима се дефинишу ставови према разним питањима. У тим документима се најчешће изражавају одређења по питању развоја образовања, културе, спорта, екологије, запошљавања, здравља и сл.

# 5. закључци и препоруке

1. Постоји изражена потреба младих политичара да се за њих организују континуиране едукације из разних области, а прије свега тимског рада, преговарања, стратешког планирања, лобирања итд. Потребно је креирати механизме који ће омогућити младим политичарима поред редовног образовања и неформалне едукације, које ће попунити евидентне празнине.
2. Знања младих политичара о омладинској политици су прилично сиромашана поготово код оних неискуснијих.  
Потребно је упознати младе политичаре са појмом и елементима омладинске политике, а то поготово треба бити пракса при пријему нових чланова.
3. Упркос присутном непријатељству и предсрасудама, постоји изражена висока спремност младих политичара да сарађују са омладинским организацијама и другим политичким подмлацима.  
Потребно је оваплотити ту спремност кроз већи број интензивнијих акција у пракси, те остварити бољу кооперацију између политичких подмладака различитих партија, омладинских организација, по питању побољшања статуса младих уопште. Поред тога потребно је боље упознати младе политичаре са сврхом рада и дјеловања невладиног сектора.
4. Млади постоје у програмима политичких партија, али њихова позиција и улога могла би бити прецизније дефинисана. Још већи је проблем у спровођењу планираних стратегија или учешћа младих, у пракси.
5. Око 45% испитаника је задовољно удјелом и утицајем младих политичара у доношењу одлу-

ка у својим политичким партијама. Потребно је још доста радити на томе да млади политичари имају запаженију улогу у својим партијама.

6. Треба инсистирати на спровођењу квота у праксу, тамо гдје оне постоје.
7. У порасту је број младих у политичким партијама, али је тешко установити тачан проценат због неажуриране евиденције. Најчешће тај проценат варира од 15-30%.
8. Око 54% испитаних младих истиче да у њиховим партијама постоји стратегија за развој младих. У тим документима се најчешће изражавају одређења по питању развоја образовања, културе, спорта, екологије, запошљавања, здравља и сл.  
Потребно је теорију претворити у праксу.

# 6. литература

1. Милосављевић, Б. и сарадници (2005). Проблеми и потребе младих Града Бање Луке. Бања Лука: Друштво психолога
2. Димитријевић, С. и Станчић, С (2005). Млади о сиромаштву у Републици Српској и начинима за његово превазилажење. Бања Лука: Арт принт и ЗДС
3. СИРОП, Специјални извјештај о развоју омладинске политике, ОИА
4. Чекрлија, Ђ. и др. (2004). Друштвене оријентације младих. Бања Лука: Национални институт за борбу против наркоманије
5. Савић, Ј. и др. (2002). Мишљења и ставови младих Републике Српске (БиХ). Бања Лука: Филозофски факултет и НВО Здравом да сте



Хелсиншки парламент грађана (ХПГ) Бања Лука је регистрован 16. августа 1996. године као локална невладина организација у Републици Српској/Босни и Херцеговини. Од тог времена, ХПГ Бања Лука је активно укључен у промоцију, јачање и повезивање цивилних иницијатива, радећи на помирењу и оснаживању запостављених група за политичко дјеловање на локалном и регионалном нивоу.

И прије званичног оснивања ХПГ Бања Лука, група интелектуалаца заинтересована за унапређење сарадње у ратом разореној земљи, остварила је комуникацију са грађанским групама Босне и Херцеговине и Европе, које су их подржале у удруживању и покретању активности (Форум грађана Тузла, Хелсиншки парламент грађана Тузла, Хелсиншки парламент грађана Сарајево, hCa International, IKV Холандија). (1995...)

Крајем деведесетих година организација се фокусира на развијање грађанског покрета ради разговора о будућности земље, јачању повјерења између група различите етничке, религијске и политичке позадине и промоцији слободе кретања.

Такви програми су били допринос процесима превазилажења ратних траума, које су водиле и бројне друге локалне и међународне организације у то вријеме. (1997...)

ХПГ Бања Лука је остварио прве кораке ка стварању јавних покрета спремних да се залажу за побољшање ситуације у БиХ, кроз подизање свијести, тренинге и конференције о принципима демократије и у складу с тим реорганизовао своје активности. (1999...)

Данас је ХПГ Бања Лука организација за залагање и подршку, те ресурсни центар, који усмјерава своје активности у три програмска подручја: Јачање цивилног друштва и трансформација јавне власти у сервис грађана. Залагање за родну једнакост. Стварање услова за интензивније укључивање младих у јавни живот. (2002...)

За више информација обратите се на следећу адресу:

Хелсиншки парламент грађана Бања Лука

Адреса: Крфска 84, 78000 Бања Лука

Тел: + 387 51 432 753

Факс: + 387 51 432 752

e-mail: mladi@hcabl.org

www.hcabl.org

## Мисија

Хелсиншки парламент грађана Бања Лука је организација која подржава и стимулише аутономност и слободу свих грађана, укључивањем маргинализованих друштвених група у демократске процесе, нарочито жена и младих.

## Визија

Друштво једнаких могућности за све.

януар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

февруар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28				

март 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

април 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

мај 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

јуни 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

јули 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

август 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

септембар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

октобар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

новембар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

децембар 2006

Не	По	Ут	Ср	Че	Пе	Су
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

<b>21. МАРТ</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН ЕЛИМИНАЦИЈЕ РАСНЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ</b>
<b>3. МАЈ</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН СЛОБОДЕ ШТАМПЕ (UNESCO)</b>
<b>21. МАЈ</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН КУЛТУРОЛОШКЕ РАЗЛИЧИТОСТИ ЗА ДИЈАЛОГ И РАЗВОЈ</b>
<b>27. МАЈ</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН МИРОВНИХ СНАГА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА</b>
<b>31. МАЈ</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН БОРБЕ ПРОТИВ ПУШЕЊА (WHO)</b>
<b>12. АВГУСТ</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН МЛАДИХ</b>
<b>16. АВГУСТ</b>	<b>ДЕСЕТ ГОДИНА УПТ-А</b>
<b>21. СЕПТЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН МИРА</b>
<b>17. ОКТОБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН БОРБЕ ПРОТИВ СИРОМАШТВА</b>
<b>24. ОКТОБАР</b>	<b>ДАН УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА</b>
<b>24. ОКТОБАР</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН ИНФОРМАЦИЈА О РАЗВОЈУ</b>
<b>1. ОКТОБАР</b>	<b>ИЗБОРИ</b>
<b>10. НОВЕМБАР</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН НАУКЕ ЗА МИР И РАЗВОЈ (UNESCO)</b>
<b>16. НОВЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН ТОЛЕРАНЦИЈЕ (UNESCO)</b>
<b>20. НОВЕМБАР</b>	<b>СВЈЕТСКИ ДАН ДЈЕТЕТА (UNICEF)</b>
<b>25. НОВЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН ЕЛИМИНАЦИЈЕ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА</b>
<b>1. ДЕЦЕМБАР</b>	<b>СВЕТСКИ ДАН БОРБЕ ПРОТИВ СИДЕ (WHO)</b>
<b>2. ДЕЦЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН УКИДАЊА РОПСТВА</b>
<b>3. ДЕЦЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТИМА</b>
<b>5. ДЕЦЕМБАР</b>	<b>МЕЂУНАРОДНИ ДАН ВОЛОНТЕРА ЗА ЕКОНОМСКИ И ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ</b>
<b>10. ДЕЦЕМБАР</b>	<b>ДАН ЉУДСКИХ ПРАВА</b>

1.	STARI
2.	--  --
3.	--  --
4.	--  --
5.	--  --
6.	--  --
7.	--  --
8.	--  --
9.	--  --
10.	--  --
11.	MLADI

# IZBORNA LISTA KANDIDATA





This document has been financed by the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida. Sida does not necessarily share the views expressed in this material. Responsibility for its contents rests entirely with the author.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Švedske međunarodne agencije za razvoj i saradnju SIDA. Mišljenja i stavovi koji su u njemu navedeni pripadaju Helsinškom parlamentu građana Baňa Luka što ne znači da su to i zvanični stavovi SIDA-e. ХПГ Бања Лука је искључиво одговоран за садржај овог документа.



Пројекат  
YOUth MOVE

Пројекат финансира OLOF PALME INTERNATIONAL CENTAR,  
ШВЕДСКА  
Април 2006.

Издавач  
Хелсиншки парламент грађана Бања Лука

За издавача  
Лидија Живановић

Графички дизајн  
Маја Илић

Илустрације  
Дејан Јовић

Штампа  
"Графид" Бања Лука

Тираж  
1000

За "Графид"  
Бранислав Иванковић





Sida

